

תּוֹשֶׁת KISLEV תּוֹשֶׁת
TEVET
ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

CHANUKA SAMEACH – חנוכה שמח

(Požehnání dětem ve Staronové synagoze. Z připravované knihy
o rabi Gustavu Sicherovi. Foto Jan Lukas, 1959.)

ZASEDÁNÍ RADY FŽO

V pořadí třetí letošní zasedání Rady FŽO v ČR se uskutečnilo 24. října s následujícím programem: 1/ kontrola zápisu z minulé rady; 2/ zpráva vedení FŽO k stížnostem pana W. na nedostatek informací, nutných pro jeho rozhodování; 3/ přerozdělení příspěvku státu na podporu činnosti v budoucích letech a využití finančního odškodnění podle zákona č. 428/2012 Sb.; 4/ informace o plnění rozpočtu FŽO 2013; 5/ návrh rozpočtu FŽO na r. 2014; 6/ restituce; 7/ aktualizace Jednacího řádu; 8/ doplnění Základního dokumentu FŽO; 9/ informace o projektu Revitalizace židovských památek; 10/ zpráva Revizní komise o kontrole členské základny přidružených organizací; 11/ různé.

1/ Kontrola zápisu: bez připomínek.

2/ Nedostatek informací: Stížnost se týká toho, že ne všechny vznesené dotazy byly zodpovězeny. Předsedající P. P. uvedl, že některé z informací, které byly požadovány, FŽO neměla a nemá k dispozici. Po diskusi na toto téma přijala rada usnesení (pro 21, proti 3, zdrželo se 11). **Rada vyzkouší další možnosti komunikace, např. diskusní fórum na webu FŽO.**

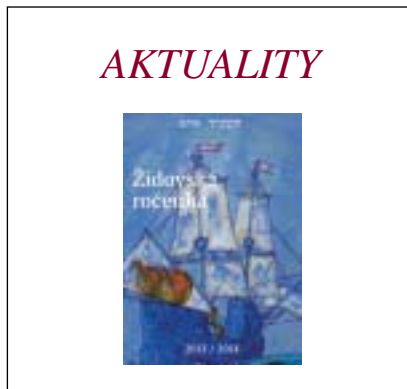
Další návrh usnesení **vyslovit vedení FŽO důtku za nedostatečnou komunikaci** nebyl přijat (pro 1, proti 26, zdrželo se 8).

3/ Přerozdělení příspěvku státu: po obsáhlé diskusi bylo přijato následující usnesení: **Rada souhlasí s návrhem, aby finanční náhrada vyplácená na základě smlouvy s ČR byla po dobu trvání projektu transformace ŽMP použita na krytí výpadku daru ŽMP. Rada doporučuje, aby po dobu trvání realizace projektu maximálně 5 let dar ŽMP činil 3 mil. Kč ročně** (pro 34, proti 0, zdrželo se 0).

Po jednáních, která probíhala od počátku letošního roku, byla ve shodě prezidia a předsedů jednotlivých ŽO navržena tabulka, obsahující konkrétní finanční příspěvky pro FŽO, ŽO a přidružené organizace z dostupných zdrojů na příští tři roky. Usnesení: **Rada souhlasí s návrhem rozdělování finančních prostředků podle přiložené tabulky do r. 2016 a pověřuje prezidium, aby připravilo návrh pravidel čerpání přidělených peněz** bylo přijato (pro 31, proti 1, zdrželi se 2).

4/ Informace o plnění rozpočtu FŽO v roce 2013: Rada vzala zprávu o plnění rozpočtu na vědomí bez připomínek.

5/ Návrh rozpočtu FŽO na rok 2014: K předloženému návrhu lze zasílat připomínky, které projedná prezidium, do 6. listopadu. Radě bude k hlasování předložen 5. 12. 2013.

6/ Restituce: zatím podáno 5 žádostí (ŽOP 4, ŽO Olomouc 1). ŽO Teplice informuje, že bude žádat o 4 nemovitosti.

7/ Aktualizace jednacího řádu byla doplněna možností hlasovat v neodkladných případech v prezidiu i v radě *per rollam* (pro 31, proti 1, zdržel se 1).

8/ Doplnění základního dokumentu FŽO: MK ČR žádá, aby se v souladu se změnou statutu upravil i základní dokument v bodě 5. Organizační struktura. Jedná se o vložení věty, která řeší případ vyloučení ŽO z federace. Text byl rozeslán radě k připomínkám.

9/ Informace o projektu Revitalizace židovských památek: Byla podána žádost na MMR o prodloužení realizační fáze projektu do 30. 6. 2014 z důvodu opakování soutěže na expozice a vybavení interiérů.

10/ Zpráva Revizní komise o kontrole členské základny přidružených organizací: Většina PO má ve stanovách formální nedostatky, které bude třeba odstranit.

11/ Různé: informace o přípravách Setkání ČR-SR, které se uskuteční v Blansku ve dnech 7.–11. 5., předpokládána účast 150 lidí; výzva k ŽO podpořit vydání knihy Adama Drdy *Terezínský rodinný tábor v Osvětimi*; návrhy na obsazení uvolněných míst ve správní a dozorčí radě NFOH lze posílat do 15. 11.; akce Světlo porozumění se koná 6. 11. ve Španělské synagoze a v sousedním kostele sv. Ducha; ve Vídni proběhne konference o bezpečnosti; 8. 11. v Liberci připomínka křišťálové noci. *jd*

ŽIDOVSKÁ ROČENKA 5774

V letošní ročence (2013–2014) je zastoupeno třináct autorů. Úvodní text *První sen* je ukázkou z knihy izraelského autora Meira Šaleva – autor se v ní zabývá událostí a tématy, jak se staly v Bibli poprvé. Francouzský filosof Alain Besançon se zamýšlí nad životem Jakoba Kaplana, vrchního rabína Francie po 2. světové válce.

Ukázkou z románu *Květy temnoty* je v ročence zastoupen další hebrejsky píšící autor Aharon Appelfed, jehož hlavní téma je holokaust. Následuje vynikající povídka ruského spisovatele N. G. Garina-Michajlovského *Oděský pogrom* a část deníku Hillela Sandmana z varšavského ghetta. Ukázka z v gulagu a ve vyhnanství vzniklé knihy *Procházky kolem baráku* představuje židovského disidenta a mimořádného spisovatele Igora Gubernmana, který dnes žije v Jeruzalémě. Anglicky psanou literaturu zastupuje povídka amerického autora Josepha Epsteina *Za pásmem osídlení: Příběh*, a obsáhlejší výbor z básní Davida Bermana, textaře a kreslíře komiksů, který se proslavil zejména jako člen rockové skupiny Silwer Jews. Od dnes už pozapomenutého pražského židovského autora německého jazyka Oskara Wienera najdete v ročence několik příběhů z jeho *Romantického kukátka*, zachycujících Prahu a její už neexistující soužití Čechů, Němců a Židů v 19. a na počátku 20. století. Dva texty Jindřicha Tomana, profesora na Univerzitě v Michiganu (*Sedm poučných příběhů*) a Lubora Dohnala, dramaturga a scenáristy (*Vzpomínka na vepř*), zastupují tvorbu současných židovských česky píšících autorů. Úspěšný holandský autor Leon de Winter je v ročence představen kapitolou z částečně autobiografického románu *SuperTex*. V Izraeli narozený a v USA žijící spisovatel a filosof Aviezer Tucker rozehrává ve své próze *Vražda v Praze. Tajemství inspektora Mazala* detektivní příběh z konce 20. století. Děj se odehrává v Praze a v New Yorku a hlavní roli v něm hraje rukopis dosud neznámého románu Franze Kafky.

Letošní ročenka má 208 stran, barevnou obálku s kresbou Marka Podwala a stojí 240 Kč, v redakci a na obcích 170 Kč.

OBSAH

Zemřel Tomáš Pěkný	3
Sidry na tento měsíc	4–5
Stačí jen otevřít oči	
rozhovor s Bryanem Woodem	6–7
Red Star Line	
aneb Jednou nohou v Americe	8–9
Šolom Alejchem: Ellis Island	10–11
75. výročí křišťálové noci	12
Rav Ovadja Josef	13
Dvě výstavy v Olomouci	14
Zasedání WJC a JFNA	15
Rozhovor s Juditou Matyášovou	16
Přátelství navzdory Hitlerovi	17
Kalendárium	18
Izrael: S Liebermanem k vulgaritě	19
Výběr z českého tisku	20
Kultura, inzerce, zprávy	21–22
Zprávy z obcí	23
Zprávy ze světa	24

Potkali jsme se s Tomášem Pěkným někdy v polovině sedmdesátých let, kdy už bylo celkem zřetelné, kdo kam patří a kdo kam směřuje, kdo se dá normalizovat a komu něco takového nehrozí, i kdyby snad nakrásně chtěl. Tomáš patřil k těm lidem, kteří normalizování být nemohli. Zejména proto, že to nechtěli, a dílem také proto, že to nešlo.

Vztahy mezi lidmi, to, proč někdo s někým kamarádí a jiného nemůže při nejlepší vůli vystát, určuje mnoho racionálních a snad ještě více těch dalších skutečností, které se někdy pro tento případ označují jako „chemie“. Mě, zejména v prvních letech našeho přátelství, na Tomášovi asi nejvíc zaujal a přitahoval poměr zafixovaný v jeho osobnosti, poměr mezi tím, jak nechtěl přistoupit na potupné, ponižující, připitomělé, vulgárně sebejisté a také výhrůžné a nelítostné okolnosti, za kterých by se mohl žít tím, na co měl vzdělání a schopnosti, a tím, jak na tyto okolnosti vzhledem ke svému bytostnému ustrojení přistoupit nemohl. Na živobytí si vydělával manuální prací.

V tomto a mnoha jiných ohledech to byl hodně zajímavý člověk. Nevylučoval kompromisy, ale nedělal je. Připouštěl, že v životě i v literatuře mohou nastat situace, kdy člověk i autor mohou jít i dost daleko ve snaze dosáhnout svého, ale sám byl zdrženlivý a uvážlivě kritický – k sobě ještě daleko víc než k jiným.

Stýkali jsme se s Tomášem přátelsky po čtyřicet let a byli jsme také

kolegové – v Chartě 77, v samizdatové edici Alef, v redakci *Roš chodeš*, jejímž členem byl od roku 1990 až do své smrti a kterou po řadu let řídil jako šéfredaktor. A také v nakladatelství Sefer, pro které připravil přes dvacet titulů a napsal svoji

Havrane z kamene byly a jsou čteny, dramatinovány a překládány.

Nikdy jsem nebyl svědkem toho, že by mluvil o potížích a problémech, které s životem, tak jak ho vedl a vést chtěl, nutně souvisely. Před pádem ohavného komunismu

ani po něm. To ale neznamená, že by je nevnímal. Někde v pozadí byla vždy přítomná zkušenost malého chlapce, kterému odvezli matku do Terezína, otce do pracovního tábora a jeho samotného s bratrem ukryli v klášteře. A velice v popředí láska k matce, která Terezín přežila.

Dobře věděl, kdo je – a proto mimo jiné skoro čtvrt století pro židovský časopis a židovské nakladatelství pracoval a byl členem židovské obce pražské. Témata, kterým se věnoval, nebyla výhradně židovská, ale často tomu tak bylo. Myslím, že ne proto, že by si je systematicky vybíral a takzvaně se specializoval. Ta témata si ho nenápadně, ale s jistotou vyhledávala sama.

A stejně tak si ho vyhledala i redakce *Roš chodeš*, Sefer a koneckonců i pražská obec. Řekl bych, že se to tak stalo, protože šel, s jistými odbočkami a přešlapy jako každý, svou cestou. A protože to byla jeho cesta, zavedla ho tam, kam ho měla zavést a kam přirozeně patřil.

Dnes, kdy nám byl vzat a pokračování jeho cesty vede tam, kam ho ještě nemůžeme následovat, nám zůstává to, co na cestě tímto světem vykonal.

*Tehi nišmato crura bicror
hachajim, amen.*

Zemřel TOMÁŠ PĚKNÝ 1943–2013

osmisetstránkovou *Historii Židů v Čechách a na Moravě*. V neposlední řadě pak v různých kavárnách a jiných podnikcích, kam jsme rádi a často chodili.

Trochu z odstupu jsem mohl sledovat i jeho dlouhodobou redaktorskou činnost pro *Respekt* a také texty, které psal a po roce 1990 publikoval – literárněhistorické práce o židovských autorech českého jazyka Poláčkovi, Jiřím Langerovi a dalších (některé byly otištěny v Židovských ročenkách) a také prózu, z níž například knihy *Coletka a pes* nebo

jd

VAJECHI (1M 47,28–50,26)

„Jaakov svolal své syny a pravil: Sedněte se a já vám povím, co se vám přihodí koncem dnů.“ (1M 49,1)

První kniha Mojžíšova se uzavírá kapitolou, v níž praotec Jaakov leží na smrtelné posteli a kolem stojí jeho rodina.

Naši moudří učí, že Jaakov se modlil k Bohu, aby ho před smrtí varoval; modlil se o nemoc, která by mu dala čas připravit se na odchod z tohoto světa, na uspořádání domácnosti, na to, aby lidem odpustil a oni odpustili jemu, aby napravil křivdy a vyjádřil svůj odkaz potomkům.

Jaakovovi je 147 let, před očima mu běží celý život a on formuluje svou poslední vůli. Netýká se toho, že by rozdával dětem dary, ale toho, že každého pochválí a každému vyčíní, hodnotí jejich silné stránky a ukládá jim, aby své vlohy používali pro dobro své, svých rodin i světa.

Je jasné vidět, jak moc se Jaakov od synů naučil, jak dalekou cestu ušel od doby, kdy byl mladý otec a zvyhodňoval prvorozeného syna své milované manželky Rachel, až k postavení rodného vůdce.

Jako Jaakovův následovník se nejspíše nabízí syn Jehuda, jako přirozeného velitele ho vnímají i jeho bratři. Vedení lze získat jen tím, že ho ostatní ochotně uznají a přijmou, nikoli na základě otcovského příkazu.

Jehudovým nejvýraznějším rysem je jeho schopnost kát se a měnit se, schopnost povznést se nad svou slabost: „Jehuda je jako mladý lev, z krvavé hostiny ses zvedl, synu můj! Trhal, jako lev se rozložil, a kdo lva přinutí vstát?“ (1M 49,9) Jehuda se účastnil toho, když bratři prodali Josefa do Egypta, ale pak se nabízel jako otrok na místo Benjamina; opustil jednoho Rachelina syna, ale převzal odpovědnost za druhého.

Jehudova lví síla se ukazuje v jeho schopnosti překročit vlastní stín, měnit se, ve schopnosti užít vědomostí a být příkladem, nikoli silou a mečem. Je mírumilovným sjednotitelem rodiny a jeho posláním je sjednotit i celý svět.

Josef je ze všech bratrů nejpůsobivější a nejvíce plodný, je *ben-porat* (plodná větev, syn plodnosti). Od Jaa-

SIDRY PRO TENTO MĚSÍC

Mark Podwal: *Dvanáct kmenů.*

kova získává požehnání hojnosti: „Přijmi požehnání nebes shora, požehnání propasti dole ležící, požehnání prsu a lůna!“ (1M 49,25)

I Josef se hodně změnil. Z arogantního mladíka, který snil o egyptských pastvinách a nikoli o izraelských ovčích stádech, který ve středu rodiny, a dokonce vesmíru, neviděl Boha, ale sám sebe, se stal pokorný muž. Muž oddaný Hospodinu, jenž s posledním dechem, který mu zbývá, žádá, aby byl pohřben v Zemi izraelské.

Nicméně Josef nemůže být nejvyšším vůdcem rodiny a předchůdcem Mesiáše, neboť většinu své životní energie vložil do práce pro blaho Egypta a nikoli Izraele. Navíc se na rozdíl od Jehudy za své mladistvé výstřelky nikdy nekaje. Je ovšem pravda, že Josef svým bratrům krutost, s jakou k němu zachovali, odpustil; odpustil i otci, že ne vždycky jednal v rodině spravedlivě.

Nejupřímněji se však kaje Jaakov. Před smrtí pochopí svou nejbolestnější životní lekci: že slepý Jicchak možná viděl lépe než moudrá Rivka, že v rodině lze požehnání i velení rozdělit mezi několik synů, že žádný syn by neměl být odmítán a každý sourozenec by měl cítit odpovědnost za druhého. Sjednocená rodina je silnější než silní jednotlivci. Že tím, jak Josefa vyvyšoval nad ostatní syny, rozpoutal nenávisť a žárlivost, která jeho rodinu téměř pohltila.

A proto Jaakov činí to, co si přál udělat otec Jicchak: Jehudovi udělí „panovnické žezlo“ v náboženském a univerzálním smyslu, Josefovi materiální hojnost a mezi ostatní bratry rozdělí další požehnání. Nakonec si uvědomí, že není nic důležitějšího než pokračování celého rodu a předávání jeho poslání i do budoucna.

VAERA (2M 6,2–9,35)

„A Hospodin mluvil k Mošemu a k Aharonovi a přikázal je synům Israele a faraonovi, králi Micrajim, aby vyvedli syny Israele ze země Micrajim.“ (2M 6,13)

Tohle je jeden z nejhůře pochopitelných textů z celé Tóry. Snad se tu Hospodin snaží donutit odmítavého Mošeho, aby požádal faraona (ve jménu Božím), aby propustil Židy z egyptského otroctví; faraon žádosti zřejmě nevyhoví, ale Bůh nakonec stejně zvítězí – v tom spočívá význam Hospodinova příkazu. Ale není to, že Bůh nařizuje Mošemu, aby přímo *nařídil* Izraelitům, aby vyšli z Egypta, zvláštní?

Na tuto otázku existují dvě odpovědi: První dává midraš, který cituje Raši: „[Bůh] jim [Mošemu a Aharonovi] řekl: ‚Musíte vědět, že oni [Izraelité] často odmítají a stěžují si. [Dokážete vést jen tehdy,] když přijmete, že vás budou proklínat a vrhat po vás kameny.‘“ Hospodin tedy bratrům říká, že s Hebrejci musejí mít opravdu hodně trpělivosti.

Je-li toto smysl příkazu, pak je to skutečně prorocké vyjádření; Moše se ve své vůdcovské funkci nedočkal téměř žádného ocenění. Citujme jen dva příklady: Když Mošeho, který právě Židy zázrakem vyvedl z otroctví, arogantně obviní Korach, neza-

stane se velitele ani jediný Izraelita. Datan i Aviram nepřestanou neustále volat po návratu do Egypta. Po zoufalé zprávě zvědů se stanou mluvčími nezanedbatelné skupiny stejně smýšlejících Hebrejců a probrat celou záležitost s největším prorokem všech dob zcela bezostyšně odmítnou (4M 16,4–5, 12).

Druhý výklad navrhuje, že Hospodin Mošemu nařídil, aby řekl Izraelitům, aby propustili své vlastní otroky (*Jeruzalémský talmud*, Roš hašana 3, 5). Jak mohli Hebrejci očekávat, že je faraon osvobodí, když sami měli otroky? Tato pozoruhodná myšlenka pramení z Jeremiáše (34, 12–17) a plyne z ní, že někteří Izraelité byli s faraonem natolik zadobře, že jim dovolil držet si otroky i v egyptském zajetí.

Já bych se ovšem držel nejjednoduššího smyslu textu, jak je citován v úvodu. A abychom lépe pochopili příkaz o svobodě, odvolám se na knihu Ericha Fromma *Strach ze svobody*. Autor tvrdí, že většina lidí svobodu a odpovědnost, která s ní souvisí, soustavně odmítá. Je pro ně snadnější podrobit se totalitnímu politickému nebo náboženskému systému, který za ně všechno rozhodne.

Hospodin napomůže vykoupení, ale lidé sami o ně musí usilovat, musí po svobodě toužit. Moše a Aharon musí brát lid jako skutečné Boží partnery, v boji za svobodu od nich vyžadovat i oběti a v boji za izraelskou domovinu třeba i životy.

Hospodin musí dokonce odvyknout Mošeho představě, že Bůh všechno řídí sám, bez lidského přičinění. Oslabený duch (*kocer ruach*) a těžká dřina ve faraonském otroctví způsobily, že lidé si jen těžko dokážou představit, jaké možnosti i nároky svoboda nabízí a vyžaduje.

Cesta ke svobodě je dlouhá a obtížná a nekončí s Biblií. Ale Hospodin tu cestu připravuje: přikazuje Mošemu, aby přikázal Izraelitům, aby chtěli být svobodní, aby na své pouti k vykoupení chtěli být Božími partnery.

(Z komentářů rabína Šlomo Riskina vybrala a přeložila Alice Marxová. Biblické citáty jsou převzaty z překladu rabína E. Sidona.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – prosinec 2013

Staronová synagoga

1. 12. neděle	4. den Chanuka – rozsvícení 5. světla ▲▲▲▲▲	
2. 12. pondělí	5. den Chanuka – rozsvícení 6. světla ▲▲▲▲▲▲	
3. 12. úterý	1. den Roš chodeš tevet	
	6. den Chanuka – rozsvícení 7. světla ▲▲▲▲▲▲▲	
4. 12. středa	2. den Roš chodeš tevet	
	7. den Chanuka – rozsvícení 8. světla ▲▲▲▲▲▲▲▲	
5. 12. čtvrtek	8. den Chanuka	
6. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.42 hodin
7. 12. sobota	VAJIGAS 1M 44,18–47,27 hf: Ez 37,15–28 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.56 hodin
13. 12. pátek	půst 10 tevet	6.05–16.47 hodin
	večerní bohoslužba	15.42 hodin
14. 12. sobota	VAJECHI 1M 47,28–50,26 hf: 1Kr 2,1–12 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.57 hodin
20. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.43 hodin
21. 12. sobota	ŠEMOT 2M 1,1–6,1 hf: Iz 27,6–28,13; 29,22–23 mincha	15.30 hodin
	konec šabatu	16.59 hodin
27. 12. pátek	večerní bohoslužba	15.48 hodin
28. 12. sobota	VAERA 2M 6,2–9,35 hf: Ez 28,25–29,21 mincha	15.40 hodin
	konec šabatu	17.03 hodin
2. 1. čtvrtek	Roš chodeš švat	
	<i>V sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.</i>	
	<i>Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.</i>	

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.
V sobotu mincha (odpolední modlitba) od 13.30 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Bohoslužby se konají každou sobotu od 8.50 hodin.
Páteční večerní bohoslužby zde budou 6. 12. od 15.40 hodin
a 20. 12. od 15.40 hodin.
Vyjma uvedených se zde večerní bohoslužby nekonají.*

Bejt Simcha (Maiselova 4, Praha 1)

*Kabalat šabat každý pátek od 18.00 hodin.
Úvod do judaismu každé úterý od 19.45 hodin,
četba siduru každou středu od 18.30 hodin,
židovská filosofie a mystika každou středu od 19.45 hodin.*

STAČÍ JEN OTEVŘÍT OČI

Rozhovor s kantorem a filmařem Bryanem Woodem

Foto Jiří Daniček, 2013.

Kantor Staronové synagogy BRYAN WOOD se narodil roku 1980 v jihoanglickém Brightonu. Vystudoval uměleckou školu v Sussexu, dále obor ilustrace na Univerzitě ve Westminsteru v Londýně a animaci na Univerzitě sv. Martina v Londýně. V oboru animace působil v Německu, od roku 2009 pracuje v Praze ve společnosti Eallin Motion Art. Kromě toho absolvoval stáž v ješivě v Jeruzalémě a tříletý kantorový kurz v Londýně. Je ženatý, od konce října má syna Meira.

Pane Woode, kde jste vyrůstal?

Prožil jsem nádherné dětství v Brightonu na jižním pobřeží Anglie v rodině, kde nás bylo šest synů. Pro rodiče to asi nebyla úplná hračka, hlavně když zjistili, že čekají trojčata. Měli už tři syny, přáli si děvčátko, máma pak šla na ultrazvuk a tam jí oznámili, že čeká trojčata. A samé kluky.

Pořád jsem měl někoho, s kým jsem si mohl povídat a hrát si. Dva z nás jsou identická dvojčata, až do dvanácti let jsme nosili úplně stejné oblečení. Když jsme se narodili, babička napsala královně a sdělila jí, že dcera porodila trojčata. Byla prostě tak šťastná, že to udělala; myslela si, že si maminka zaslouží, aby dostala gratulaci od královny. A královna pak rodině skutečně pogratalovala, na blahopřání je její vlastnoruční podpis.

V židovské obci nás trojčata všichni znali. Táta měl velkou trafikou, v novinách se objevila spousta článků a fotografií, jak koukáme z tašky s jeho firmou značkou.

Do školy jste začali chodit také v Brightonu?

Od tří jsme chodili do místní židovské školky, kterou řídila Myrna Carlebachová. Zhruba ve stejné době založil její manžel Julius židovský seminář na Univerzitě v Heidelbergu, kde studoval rabín Sidon. Po školce jsme nastoupili v Brightonu do školy a pak přestoupili do zbrusu nové židovské školy. S bráchy Benjaminem a Richardem jsme tvořili polovinu prvňáčků! Být trojče bylo bezvadné. Naši školu založil rabín Efune s manželkou a spousta nás toho naučili. Samozřejmě číst, psát anglicky i hebrejsky, davenovat, a hlavně – být hrdý na to, že jsme Židi.

Roku 1993 jsme měli bar micva a hodně jsem ji prožíval. S bratry jsme měli přečíst celý oddíl Ki tavo, jenže já byl nesmělý, moc jsem si nevěřil. Dva-krát týdně jsme se připravovali s kantorem, postupně jsme se celý oddíl naučili i s nápěvem a taky haftaru. Za odměnu nám pak v chederu dali pohár.

Jak jste se dostal z židovské školy ke studiu filmové animace?

Už ve škole mě bavilo kreslení, výtvarná výchova. Maminka je švadlena, babička pochází z Německa, odešla odtamtud v roce 1939, stejně jako děda. Po křišťálové noci pochopili, že Židy v Německu nic dobrého nečeká. Ale v Berlíně ještě pracovala v módním salonu Meyer a Lewinsky. Takže doma se pořád něco dělalo, kreslilo, tvořilo, vymýšlelo.

Po maturitě jsem začal studovat na umělecké škole v Sussexu, pak rok ilustraci v Londýně na Westminsterské univerzitě. Nakonec jsem se zapsal na Univerzitu sv. Martina, kde mě učil Bob Godfrey, animátor, který vymyslel postavku nemotorné zrzavé kočky, která zažívá různá dobrodružství, tuhle sérii *Henry's Cat* vysílala televize BBC. Godfrey byl skutečný hrdina, veterán druhé světové války, parašutista, který se zúčastnil vylodění v Normandii a bojů v Evropě. Letos bohužel zemřel, bylo mu devadesát dva let.

Roku 2004 jsem krátce pracoval v Německu pro jednu animační společnost, pak jsem se vrátil do Anglie a získal v Londýně zaměstnání ve firmě, která vyrábí videa pro hudební televizi MTV.

Roku 2006 jsem dostal příležitost studovat v Jeruzalémě, na ješivě Aish Ha Torah. Založil ji rabi Noach Weinberg. Na dobu v Jeruzalémě, na všechny učitele a atmosféru Svatého města rád vzpomínám. Zažil jsem tam druhou válku v Libanonu a viděl jsem, jak i v nejsložitější době dovedou být lidé silní a oddaní judaismu.

Od roku 2009 pracuji v Praze pro mezinárodní společnost Eallin Motion Art, která vyrábí jak umělecké krátké filmy, tak filmy a reklamy pro různé podniky. Pracoval jsem třeba na animovaném snímku na motivy knihy Jiřího Weila *Na střeše je Mendelssohn* nebo kresleném seriálu pro Českou televizi.

Jak se vám žilo v Londýně?

Chtěl jsem okusit život ve velkém městě, do osmnácti let jsem byl pořád doma s bratry, takže mě to táhlo do Londýna, do velké komunity. Když nám bylo osmnáct, Benjamin odjel do Kalifornie, Richard do Kanady a já se rozjel do Londýna. Ale stejně jsem se každý víkend vracel do Brightonu, abych vedl bohoslužbu v našem šulu. Když jsem studoval na Westminsteru, žil jsem s dalšími patnácti studenty v ubytovně pro židovské studenty Hillel. Každé ráno před školou jsme vyrazili s kamarádem Ashleyem do místního minjanu v Criclewoodu. V okolí byla spousta košer obchodů, v Golders Green, ale i v místních supermarketech měli oddělení, které bylo košer. Snad by nebylo tak složité zavést něco na podobného i v Praze, třeba v Tesku.

Je londýnská komunita rozmanitá?

Je to velmi různorodá společnost. Zastřešující organizace londýnských Židů se jmenuje United Synagogue, Spojená synagoga, a pracuje společně s londýnským bejt dinem, rabínským soudem. Vrchní rabín reprezentuje obě tyto instituce.

United Synagogue je ortodoxní organizace, ale spousta jejích členů zcela

ortodoxní není, pokládají se za tradiční Židy. Stoupců reformního judaismu v Anglii moc nenajdete, většina Židů patří ke Spojené synagoze a tíhne k tradiční verzi židovství.

Když jsem studoval v Londýně, šel jsem jednou do zoologické zahrady a kreslil zvířata. Najednou jsem slyšel, jak tam malé děti štěbetají v jidiš! Úplně mě to ohromilo. V londýnské čtvrti Stamford Hill nebo v manchesterském Preswichi tvoří chasidé devadesát procent zdejších obyvatel. Tyhle komunity se rychle rozrůstají, některé rodiny žijí v Anglii třeba tři generace, ale angličtinu vnímají pořád jen jako druhý jazyk.

Které osobnosti z náboženského i sekulárního světa britských Židů pokládáte za nejzajímavější?

Mí hlavní hrdinové to jsou lidé, které jsem znal, když jsem vyrůstal. Chodili jsme do šulu zvaného Middle Street, přirovnal bych ho k vaší Jeruzalémské synagoze. Tady jsem od třinácti stával na bimě a zpíval *Anim zmiros*. Je to nádherná budova a lidé, kteří tam chodili, byli ještě krásnější. Vzpomínám na ně, pokaždé když vstoupím do synagogy, ať jsem kdekoli. Pánové Witt, Syd Lawrence, Harry Breger, Albert Doney, to je jen hrstka jmen. Všichni prožili neuvěřitelné životy, o kterých by se dalo vyprávět celé hodiny.

Třeba pan Lawrence. Každý rok 14. srpna na výročí útoku na japonské Nagasaki četl z Tóry a předtím se pomodlil ha-gomel, požehnání za záchranu z nebezpečí. Vysvětloval, že ho pronáší proto, že za druhé světové války byl pilot, jeho letadlo dostalo zásah, ale on přežil. Přidal se k holandským jednotkám v Pacifiku, jeho loď se potopila, ale on přežil. Zajali ho Japonci, přežil i pochoďy smrti. Nakonec pracoval jako válečný zajatec v Nagasaki a byl tam, když na město shodili Spojenci atomovou bombu. Přežil. Takže měl určitě důvod, aby 14. srpna odříkal ha-gomel. Je to nejúžasnější člověk, jakého znám; tohle všechno prožil a přežil a v dobrých i zlých časech dokázal jednat a chovat se tak, jak se na Žida sluší.

Kdy a proč jste se rozhodl, že pojedete do Prahy? Bylo to plánované, nebo spíš náhoda?

Byl jsem tady jako turista v srpnu 2002, byla právě povodeň. Na to nikdy nezapomenu! Roku 2009 jsem v Praze dostal práci na pár měsíců – a zůstal jsem dodnes. Od začátku chodím do synagogy, to je všude můj druhý domov. Měl jsem štěstí, že jsem v práci narazil na sympatické lidi, kteří oceňují to, co dělám, a stejně štěstí jsem měl i v šulu.

Musel jste se pro ritus Staronové synagogy naučit něco nového?

Než jsem se stal chazanem ve Staronové, studoval jsem chazanut tři roky na židovské škole v Londýně, se mnou tam byl kantor Steven Robins. Učili jsme se, jak se modlit v aškenázské synagoze, což je v Anglii hlavní nusa, hlavní způsob modlitby. Takže když jsem se ocitl ve Staronové, cítil jsem se opravdu jako doma. Samozřejmě že každá synagoga má své jedinečné zvyky, které jsou velmi důležité. Od té doby, co dělám kantora ve Staronové, zpívám *Lecho dodi* podle melodie Salomona Sulzera, vídeňského chazana a skladatele z 19. století. Také u některých dalších modliteb se snažím respektovat nápěvy, na které

Woodova trojčata při bar micva, Bryan první zprava. Foto archiv.

jsou zdejší lidé zvyklí. Spolupracuji s několika muzikology, kteří mají přístup k notovým materiálům z předválečných pražských synagog, které shromáždil skladatel Zikmund Schul. Myslím, že to je neobyčejně cenný zdroj, pokud by synagoga chtěla navázat na nusa, který v ní byl kdysi používán. Válku totiž přežilo jen málo lidí, kteří by si pamatovali, jaké nápěvy se tu zpívaly.

Období po válce je v tomto směru ve Staronové hodně poznamenáno kantory z Podkarpatské Rusi...

To je složitá otázka, na kterou by měl odpovědět rabín. Když nějaký zvyk trvá delší dobu, není snadné ho měnit. Nicméně předválečná tradice trvala hodně dlouho... Řekl bych, že v současné době používáme kombinaci obou tradic.

Jak se v pražské obci cítíte?

Nejúžasnější chvíli jsem tu zažil na počátku listopadu, kdy měl obřizku můj synek Meir. Měli jsme bris o šabesu, hned po musafu. Meir dokázal něco, co se mně mým zpěvem ještě nepovedlo – zaplnil celou synagogu. Byl jsem tak dojatý, že pár kroků od místa, kde se každý den modlím k Hospodinu, jsem mohl svého syna spojit s Avrahamovou smlouvou a že přišli lidé z celé obce.

Staronová synagoga je velmi svatě a výjimečné místo, zažila toho už tolik, ale jako můj přítel Syd Lawrence všechno přežila. Už kvůli tomu má pražská obec neuvěřitelné štěstí. Modlit se v ní je pocta, jezdí sem lidé z celého světa. Večer ale většinou zůstává osamělá, nikdo se nepřijde pomodlit. Máme tu v obci skutečné poklady, stačí jen otevřít oči, abychom je viděli a užívali je.

Narodil se vám syn. Na co se v jeho výchově chcete s manželkou nejvíce soustředit?

Jsem tolik šťastný, že mám svou úžasnou ženu Malku, i o to, aby byla mou manželkou, jsem se ve Staronové modlil. Chci ho učít lásce k judaismu, tak jak mě to učili mí rodiče, učitelé a mí hrdinové. V Klausové synagoze je výstava povijanů na Tóru. Podle aškenázského zvyku přinese ve třech letech chlapec svůj povijan neboli wimpel, do něhož byl zabalený při obřizce, do synagogy a zabalí do něj Tóru. Je to poprvé, kdy dítě projeví svou lásku k Tóře. Doufám, že se zasluožím o to, abych prostřednictvím každodenních micvot svého syna vedl touto cestou k bar micva, k chupa a k maasim tovim, k dobrým skutkům. Amen.

ALICE MARXOVÁ

RED STAR LINE

aneb „Jednou nohou v Americe!“ /dokončení/

V minulém čísle *Roš chodeš* jsme se seznámili s novým antverpským muzeem, které bylo na podzim otevřeno v přístavu řeky Šeldy a připomíná osudy statisíců východoevropských emigrantů, kteří na konci 19. a počátku 20. století putovali za lepším životem za oceán. Výstava zachycuje počátky a rozvoj lodní společnosti *Red Star Line*, na jejichž lodích vystěhovalci cestovali. A právě o této strastiplné cestě „za lepším životem“ i okolnostech odchodu ze starého kontinentu pojednává naše pokračování.

UPRCHLÍCI PŘED POGROMY

Židovští emigranti z východní Evropy a Ruska byly vyháněni chudobou a nezaměstnaností, permanentním útlakem a perzekucí. První masivní vlna emigrace následovala po zavraždění liberálního cara Alexandra II. (1855 až 1881), který zahájil reformy, jež se týkaly i zlepšení života židovského obyvatelstva v pohraničním pásmu osídlení (roku 1897 zde žilo na 4,9 milionu Židů, 94 procent židovských obyvatel Ruska).

Velký exodus nastal v létě 1881, kdy z celé Ukrajiny prchaly tisíce utečenců před pogromy a proudily do pohraničního rakouského města Brody ve východní Haliči. Vyděšení běženci představovali obrovský problém, který rakouské úřady nevládaly řešit. Západoevropské obce jim pomáhaly prostřednictvím agentur, jako byla nadace barona Hirsche či *Alliance Israélite Universelle*. V důsledku intervencí mohli utečenci cestovat z Brodů do Hamburku a Antverp a jakési ubytování bylo zajištěno i v přístavech.

Na jaře 1882 následovala v Rusku další vlna pogromů, která vyvolala další příliv uprchlíků do Brodů. Ty se zatím staly střediskem pomocných organizací. Po roce 1900 tu byly zřízeny stálé kanceláře agentur, jako byl např. *Hilfsverein der Deutschen Juden*. Tyto agentury dojednávaly zvláštní sazby se železnicemi a zámořskými dopravními společnostmi a jednaly s vládami o možnostech legálního průjezdu

uprchlíků, kteří často neměli žádné doklady.

Krvavé pogromy v Kišiněvě v roce 1903 vyvolaly ve východoevropských obcích naprostou paniku a vedly k ještě silnější vlně vystěhovalectví. Další pogromy následovaly po prohrané demokratické revoluci roku 1905 a přispěly k tomu, že do Ameriky emigrovala celkem asi jedna třetina židovského obyvatelstva východní Evropy a Ruska. Židé z Ukrajiny a jižního Ruska obvykle překročili rakousko-uherské hranice a pak směřovali do některého z hlav-

Lodí Finland společnosti RSL v antverpském přístavu. Pohlednice, kolem r. 1905.

ních přístavů – Hamburku a Brém v Německu, Rotterdamu a Amsterdamu v Holandsku či Antverp v Belgii. Ty, kdo neměli platné doklady, čekala první velká zkouška při ilegálním překročení hranice do Rakouska a Německa. Z jejich zoufalství a bezradnosti těžily bandy místních pašeráků. Žádné nepohodlí, hlad, ponížení a nástrahy se však nemohly vyrovnat hrůze z toho, že někdo z rodiny bude poslán zpět po lékařské inspekci v docích. Společnosti *Red Star Line* se v letech 1873–1934 podařilo přepravit do Ameriky dva a půl milionu východoevropských emigrantů. V rámci této emigrační vlny opustily Evropu podle odhadů celkem 4 miliony Židů. Zvláštností židovské emigrace ve srovnání s jinými skupinami byl její tr-

valý a rodinný charakter – mezi imigranty bylo 44 procent žen a 25 procent dětí, zpět do Evropy se vrátilo necelých 5 procent vystěhovalců.

ČEKÁNÍ V ANTVERPÁCH

Agenti lodních společností zařizovali ubytování emigrantů v přístavech pouze na poslední noc před odjezdem lodi, většina však v Antverpách čekala několik dní i týdnů. Před naloděním museli podstoupit obávanou lékařskou prohlídku, aby je americké imigrační úřady neposlaly zpátky – na náklady společnosti. V roce 1893 *Red Star Line* otevřela svou první budovu na antverpském nábrží, kde se tyto prohlídky prováděly (právě zde je dnes umístěno RSL Museum). Poslední dny před odjezdem trá-

vili cestující ve velkých noclehárnách s nedostatečným pohodlím a hygienou spolu se stovkami dalších vystěhovalců různých národností. Zavazadla tvořily koše, truhly, kufry, beztvaré pytle a ložní povlaky, do kterých ukládali své největší cennosti. V ubikacích stejně jako na palubě lodí sloužila tato zavazadla jako nábytek a improvizovaná lůžka.

Protože docházelo k mnoha případům vydírání a okrádání, byla z iniciativy antverpské židovské obce v roce 1903 založena pomocná organizace *Ezra*, která chránila emigranty před podobnými nástrahami od chvíle příjezdu do Antverp až do vyplutí. Pomáhala jim při jednání s cestovními agenty a majiteli hotelů, při jednání s místními úřady a paroplavební společností,

při léčení očních zánětů (trachomů) a v boji s bílým otrokářstvím, které se ve městě stále více rozmáhalo. Její zaměstnanci kontrolovali kvalitu a ceny

Vystěhovalci na palubě. Fotografie, kolem 1910.

hotelů, z nichž většina byla přeplněná a nedostatečně vybavená. *Ezra* pomáhala také v jednání s bankami a poskytovala i rozsáhlé – obvykle úspěšné – právní služby. Jako další židovská pomocná organizace zde působila *Caisse Israélite de Secours*, založená již roku 1885 bohatými židovskými obchodníky s diamanty. Ta pomáhala zejména chudým Židům z Haliče, kteří ještě neměli lístek na loď nebo z nějakého důvodu nemohli či nechťeli odjet. Opatřovala jim práci a pomáhala v integraci do místní komunity.

CESTA PŘES OCEÁN

Cesta lodí z Antverp do New Yorku trvala 7 až 14 dní. Pro emigranty na palubě nebo v přeplněných dusných ubikacích to byla další tvrdá zkouška. Jídlo bylo často odporné, chléb rozmočený a plesnivý, voda nečistá a zacházení mnohdy hrubé. Někteří emigranti trávili cestu v naprosté pasivitě, ničení nedostatkem spánku, nechutným jídlem a mořskou nemocí. Již samotné obrovité železné lodě vzbuzovaly úzkost. Joseph Roth (rovněž pasažér RSL) napsal: „Východní Žid se bojí lodí. Nevěří jim. Po staletí žil v interiéru...“

Transatlantická parolod byla moderní babylonská věž, na ní stovky cestujících nejrůznějších národností, stěsnaných dohromady v omezeném prostoru. Na palubě se cestující brzy rozdělili do skupin, Řekové, Italové, Maďaři a Jihoslované rádi zpívali a tancovali. Židé se nežidov-

ských cestujících stranili a vytvářeli si své vlastní skupinky. Ti ortodoxní si každé ráno, bez ohledu na počasí a výšku vln, oblékali tality a připevňovali tefilin, obraceli se k východu a modlili se.

Protože většina pasažerů byla židovská, některé paroplavební společnosti zaváděly – z konkurenčních důvodů – na svých lodích košer stravu, někdy i se židovskou obsluhou.

Lodě *Red Star Line* košer kuchyní nedisponovaly, jejím pravidlem byly stejné služby pro všechny pasažéry. Podmínky zde ale byly celkově lepší než na lodích jiných společností. Ortodoxní pasažéři, kteří odmítali nekošer stravu, mohli dostat chleba, brambory a herinky. Některé zážitky z cesty líčí výstižně Šolom Alejchem (rovněž pasažér společnosti RSL) v knize *Uličník Motl*, jež se zakládá na jeho vlastních zkušenostech, viděných očima mladého chlapce (viz strany 10–11 tohoto čísla).

OSTROV NADĚJÍ A SLZ

Kvůli nutnosti vyrovnat se s obrovským množstvím přistěhovalců bylo na Ellis Islandu roku 1892 postaveno několik budov okolo velké haly, v níž probíhaly

Ellis Island. Pohlednice, kolem 1925.

přijímací lékařské prohlídky. Svě zástupce tu mělo na 40 pomocných organizací, které nabízely imigrantům pomoc. Během let 1892–1924 přijížděly každý den tisíce emigrantů. V roce 1907 byl stanoven denní limit na vyšetření: 5 tisíc imigrantů. Ale již na jaře téhož roku přijelo do New Yorku v jednom dni více než 15 tisíc vystěhovalců. Před vyloďením byli cestující rozděleni

a sepsáni po skupinách podle země původu a předání celnímu přístavu. Ve velké hale byli v celé šířce budovy rozděleni do řady front, vedoucích k obávané lékařské prohlídce. Důkladné prohlídky byli podrobeni zvláště pasažéři III. třídy, podezíraní z různých chorob: z kožní infekce, očních vad, nevhodného chování či duševních nemocí. Po přísné zdravotní kontrole byl asi dvěma procentům imigrantů odmítnut vstup do země. Nešťastníci, které odmítli pro zdravotní nebo jiné důvody, museli jeden nebo dva týdny čekat na zpáteční cestu na Ellis Islandu. Za normálních okolností každá osoba prošla kontrolou během jednoho dne. Přístavní doprava mezi Ellis Islandem a Manhattanem nebo přístavy v New Jersey byly v provozu 24 hodin denně.

Po první světové válce se postoj americké vlády k imigraci drasticky změnil. V roce 1921 vydal Kongres Dillington Act – nový imigrační zákon se systémem kvót, jež omezovaly počet imigrantů z každé země na stanovený počet. V listopadu 1954 federální vláda Ellis Island uzavřela a zůstal nadlouho opuštěn. Teprve v 80. letech prošel obnovou a roku 1990 byl otevřen jako *El-*

lis Island Immigration Museum. Dnes je chápán jako památná brána do Ameriky pro dvanáct milionů imigrantů, kteří zde v letech 1892–1924 vstoupili poprvé na americkou půdu. Devadesát procent z nich byli Evropané, více než jedna třetina byli Židé. A čtyřicet procent dnešního amerického obyvatelstva může najít mezi těmito statečnými jedinci a rodinami své předky. **ARNO PAŘÍK**

Šolom Alejchem

ELLIS ISLAND

Ne nadarmo nemohl náš přítel Pinek vystát Ellis Island; už na něj chtěl složit básničku a pohádal se s mým bratrem Elim. Ale tu svou zlobu nedal na jevo. Nechtěl, aby helsinský krejčí věděl, že on, Pinek, není s Amerikou spokojen. Tak předstíral. Ale uvnitř ho to žralo až hrůza. „Kdo to jakživ slyšel, aby vzali lidi a zavřeli je jako ovce! Jako vězně! Jako zajatce!“ Tak zněly jeho námitky, šeptané mému bratru Elimu ihned, když jsme přišli na Ellis Island. Vypadá to skoro, jako by měl helsinský krejčí pravdu. On už předem prorokoval, že to takové bude. Jenže on trochu přeháněl. Povídal, že nás zavrou do kravinů. Ve skutečnosti nás zavedli do velké světlé místnosti a dali nám jíst a pít, a to všechno zadarmo, bez peněz. Dobří, milí lidé! Ale než jsme se vůbec na to místo dostali – Bože na nebi! Šli jsme po dlouhé chodbě s dveřmi po obou stranách. Procházeli jsme jednotlivě. Na každém kroku nás zastavilo jiné „neštěstí“ v uniformě, prohlédli nás, proklepali a ošacovali. Nejdřív nám kouskem vaty obrátili víčka na očích a prohlédli nám oči, a pak ostatní. A každý z nich na vás udělal nějaké znamení kouskem křídly a rukou vám ukazuje, kam máte jít dál, napravo nebo nalevo. Pak jsme teprve přišli do té velké místnosti, o které jsem vám říkal. A tam teprve jsme se zase našli. Do té doby jsme byli popleteni, nevěděli jsme jeden o druhém. A vylekaní jsme byli jako telata, když je vezou na porážku.

Co myslíte, proč jsme se strachovali? Náš celý strach byl: co řeknou maminčiným červeným, uplakaným očím. Nakonec se jí na oči dívali nejméně.

„To za mne orodoval on, váš otec, dej mu Pán Bůh nebe a věčnou slávu!“ volala máma. Objala nás každého zvlášť a radostí se až rozplakala. Ani samým štěstím nevěděla, co dělat. I můj bratr Eli se úplně změnil. Obvykle když jsme na cestě, je neklidný, podrážděný a zlost si vylévá na mně. Lítají facky jako klacky.

A Brocha je přisoluje nadávkami. Ale teď zrovna jako by na něm vyrostla nová kůže. Vytáhl z kapsy pomeranč a dal mi ho. Měl ho u sebe ještě z lodi. Na Princi Albertovi nám dávali pomeranče každý den. Říkali jim orendžesy. Kdo chtěl, tak ho snědl, a kdo ne, schoval si ho nenápadně do kapsy. Já jsem svoje neschovával.

Copak je možno takové ovoce mít u sebe a nesníst ho?

Avšak nejhlučněji z nás všech vyjádřil svou radost náš přítel Pinek. Takto k nám promluvil:

„No? Kdo měl pravdu? Já, nebo vy? Neříkal jsem, že si to na Ameriku vymysleli její nepřátelé, že tam nepouštějí lidi s uplakanými očima? Takoví šlemazlové, lháři, pomlouvači, nactiutrhači, zlomyslné jazyky, žvanilové, lišky podšité? Oni si nakonec ještě na Ameriku vymyslí, že tam židům berou víru. Kde je ten zatracený helsinský krejčí, aby ho hrom po poli honil...“

A tak se zdá, že se Pinek s Amerikou zase udobřil.

V tom chaosu jsme ani nezpozorovali, že jeden z nás chybí: můj přítel Mendl. První to náhodou zpozorovala Brocha. Najednou spráskla ruce: „Pro pána Jána – kde je slůně?“ „Bože na nebi – mrtvice mě z toho raní!“ zvolala máma a všichni jsme se dali do hledání. A Mendl nikde. Jako by se byl do země propadl.

Nakonec se ukázalo, že to byla jeho vina. Totiž samotného Mendla. Když ho vyslyšali, navařil si takovou motanici, že se z ní potom nemohl dostat. Nejdřív předstíral, jako tehdy v Německu, že je němý. Pak najednou spustil a mluvil strašně hlouposti. Tvrdil, že mu ještě není deset let, a pak řekl, že je bar micva. Nakonec se přiznal a řekl uniformám celou pravdu: je zkrátka ztracený. Že při přecházení hranic ho rodiče ztratili někde v Německu a že my jsme ho vzali za svého a že nemůže udát přesnou adresu svých rodičů, protože neví, kde jsou, že kdyby věděl, kde jsou, nepotřeboval by od nikoho žádné milosti, dostal by se k nim sám. A tak ho spolu s dalšími jemu podobnými případy zavřeli do zvláštního pokoje. Později je všechny společně pošlou zpět.

Když jsme to uslyšeli, zastali jsme se všichni nešťastného Mendla. Máma udělala kravál. Ona je odpovědná za živého sirotka. Kdyby se tu náhodou jednou setkala s jeho rodiči – co jim řekne?

„Jen ne tak zhurta, vy sama jste to taky ještě nevyhrála...“ povídá jí helsinský krejčí. „Tě Bůh, on je tu zase,“ povídá Pinek a dívá se na krejčího, jako by ho chtěl popadnout za krk. Krejčí dělá jakoby nic. Pořád vykládá, jako by byl někdo zvědav na jeho řeči. Klade nám na srdce jeden kámen za druhým. Přednáší celý seznam béd, ran a utrpení, kterými ještě budeme muset projít.

Povídá, že od nás nejdříve vezmou adresy našich přátel nebo známých. Pak, povídá, vezmou od nás peníze na telegramy našim známým a budeme čekat, až se tu někdo z nich ukáže. Teprve pak, když ten řekne, že nás zná, že nás poznává, že se za nás zaru-

čuje, že tu budeme sekát dobrotu a nebudeme zlobit tatínka a maminku, pak teprve nás pustí ven z vězení.

Samozřejmě, že náš přítel Pinek vzplanul jako sirka. Dívá se na mého bratra Eliho a mluví přitom na krejčího. Ptá se ho na jednu věc: odkud je tak důvěrně obeznámen se zákony Ellis Islandu? Krejčí na to, že se na lodi seznámil s vystěhovalcem, který jel do Ameriky a zpět už třikrát. Tím zřejmě myslí „Vykouřenou lulku“. Od něho se dozvěděl všechny zákony, předpisy a nařízení. A to ještě není všechno. Od „Vykouřené lulky“ získal ještě spoustu dalších informací o Americe. On tam zkrátka jede už jako hotový Američan. Dokonce už i americkým jazykem umí mluvit. Například: „čikn“, „kičn“, „šugr“, „mistr“, „bučr“, „brič“. Co tato slova znamenají, nám nechce povědět. Až tam budeme, povídá, tak se už dozvíme, co znamenají. Pinek mávne rukou a odvrací se od něho, jako by chtěl říci: „Vždyť on za to, chudák, nemůže...“

Myslíte snad, že se nezběhlo všechno přesně tak, jak to helsinský krejčí předpovídal? Na chlupe! Když jsme prošli očistcem lékařských prohlídek, zeptali se nás, koho tu v Americe máme. První se ozvala máma a povídá jim: „Raději se ptejte, koho tu nemáme?“ A chtěla jim vypočítat jmenovité všechny naše známé a přátele. Je radost podívat se na mámu po tom, co ji pustili s jejíma uplakanýma očima. Moje máma už není mladice, ale ještě je docela hezká. Už dlouho jsem neviděl, aby tak zářila, jak září teď. Ale Eli ji nenechá vymluvit. Adresy jsou poznamenány u něho, povídá, na kousku papíru. Do toho se vmísil Pinek a povídá, že chtějí slyšet jména, a ne adresy. Tak ho zarazí Brocha a povídá mu, že on, Pinek, má v Americe všeho všudy nikoho. Všichni jsou to naši příbuzní a známí. To ovšem Pinka mrzí a ptá se jí, odkdy tlustá Pesja a její manžel, knihař Mojša, patří do její přízně víc než do jeho. Nato mu Brocha odpoví, že ona na Pesju kašle. Když ona říká příbuzné, tak má na mysli svého otce pekaře Jonu. Nakonec se ukázalo, že pravdu měl Eli. Oni se neptali po jménech. Chtějí mít adresy. A začíná tanec okolo adres.

Na čtení adres je Pinek šikovnější než všichni ostatní. Sebere tedy od Eliho papírek, přiloží si ho ke špičce nosu a čte adresy takovým hlasem, jakým se čte zasnubní dohoda na zasnubách. Není mu ale rozumět. Každé slovo vyslovuje jinak, než jak je třeba. Eli mu proto vytrhne papírek z ruky a dá ho „uniformě“. „Uniforma“ na to řekne dvě slova: „ol rajt“. My ale nevíme, co to má znamenat. Tak nám helsinský krejčí říká, že on to ví. Slova „ol“ a „rajt“, říká on, že znamenají jedno a totéž, jako například u nás slova „nuže-tedy“ anebo „tak jako tak“ anebo „jo-jo“. Zkratka znamená to, že všechno bude v pořádku.

Pak od nás vzali peníze a odeslali dva telegramy. Jeden telegram knihaři Mojšovi a jeho ženě, tlusté Pesji. Druhý pekaři Jonovi. A my jsme se mezi tím nasnídali. Snídaně nebyla nijak skvělá. Ten čaj, co nám podali, řekla Brocha, se dá krájet nožem. Zato nás

Ilustrace Jiří Stach.

ale ta snídaně nic nestála. Na Ellis Islandu, jak jsem vám již řekl, se dostává všechno zadarmo. Když jsme zahnali hlad, začali jsme čekat na naše přátele a známé.

Ono to ale nejde tak rychle, jak se to povídá. Oči nám skoro z důlků vylezly, než jsme se dočkali nějakého známého. První přišla naše sousedka tlustá Pesja se svým manželem, knihařem Mojšou. Totiž my jsme je vůbec neviděli – my jsme přece byli zavřeni. Nám jen dali vědět, že za námi přišla tlustá žena se svým manželem.

My jsme už pak sami věděli, že to je Pesja se svým Mojšou. K nám je nepustili. Vyslýchali je tam. To nás moc bolelo. Poradili nám, abychom něco podstrčili strážným u dveří, že je k nám třeba pustit, aspoň z dálky, abychom se viděli. Ale náš přítel Pinek říká, že Amerika není Rusko. V Americe se nemaže. Na to povídá helsinský krejčí (ten je všude), že je to všude na světě stejně. Kdo maže, ten jede. Pinek zůstal stát s otevřenými ústy.

Samozřejmě, že měl helsinský krejčí pravdu. Stálo nás to *kvódra* (taková mince čtvrtodolarová) a viděli jsme skrz mříže naši sousedku Pesju. Její červené tváře a silný podbradek byly zapoceny. Usmívala se na nás z dálky. Máma na ni kývala a obě plakaly. Za jejími širokými zády vykukoval její manžel, knihař Mojša. Na hlavě už neměl čepici jako doma, ale klobouk. Za chvíli se objevil též pekař Jona se zlostnýma očima. Jona se skoro vůbec nezměnil. Jen jeho plnovous – jemináčku! Co se stalo s jeho plnovousem? A jeho žena, ta s pelerínou, ta přišla také. Chceme si říci šolom alejchem, obejmout se, políbit se. Jeden se chce zeptat druhého, jak se mu daří? Co je nového? Jak se tu žije v té Americe? Já například jsem strašně zvědav, kde je Vašti. Jak se má Alta, sestřička mé švagrové? (Jestli si pamatujete, jednou mi ji navrhovali za nevěstu.) A jak se má celé „hejno“? Ale můžeš se třeba rozkrájet, co je to platné, když se nemůžeš hnout z místa. Stále nás drží pod zámek. Vidíme se skrz mříže jako vězňové, zajatci anebo jako zvířata...

Z knihy Uličník Motl, ve které klasik jidiš literatury Šolom Alejchem očima malého Motla s humorem popisuje často hodně svízelné situace, do kterých se Židé na začátku 20. století na své cestě za svobodnějším životem z Ruska do Ameriky dostávali. Naše ukázka je třetí kapitolou druhé části. Z jidiš přeložil Jakub Markovič.

TEHDY TO ZAČALO

Uplynulo 75 let od pogromu nazývaného křišťálová noc

„Můžeme si se Židy dělat, co se nám zlíbí. Svět nezasáhne.“ To řekl Adolf Hitler necelý týden po událostech, známých jako „křišťálová noc“, neboli Kristallnacht... a měl pravdu. Svět skutečně nezasáhl a nezastavil další násilí páchané na Židech v Německu a v Rakousku. Všichni víme, jaký byl důsledek této nečinnosti.

Takto začíná tisková zpráva, kterou pod názvem „Tehdy to začalo“ vydal letošního 10. listopadu Světový židovský kongres (WJC) a kterou přejaly mnohé agentury. K tragickým událostem, které jsou mnoha historiky považovány za začátek šoa, došlo před 75 lety. Je proto důležité upozornit na takto významné výročí světovou veřejnost. V jednom je však zpráva WJC přinejmenším nepřesná – zcela ignoruje fakt, že tzv. říšský pogrom zasáhl nejen Německo a Rakousko, ale i části území Čech, Moravy a Slezska, tzv. Sudety, které byly k nacistické Německé říši připojeny po ostudné mnichovské dohodě jen necelých šest týdnů předtím.

Přestože jsme okamžitě autory tiskového prohlášení na tuto nepřesnost upozornili, WJC již další zprávu na toto téma nepublikoval (nejspíš podle novinářského pravidla dementi je pro dementi). Může nám být tedy jen útechou, že česká veřejnost si tragické výročí připomněla velice důstojně.

PIETNÍ SETKÁNÍ V LIBERCÍ

Federace židovských obcí se rozhodla uspořádat vzpomínkové akce k 75. výročí na jednom z míst, kde k tragickým událostem došlo. Úkolem se ujala Židovská obec v Liberci, kde byla místní synagoga vypálena přesně v noci z 9. na 10. listopadu 1938. Ve spolupráci s hejtmanem Libereckého kraje Martinem Pūtou a primátorkou města Martinou Rosenbergovou a jejich institucemi uspořádaly liberecká židovská obec a FŽO 8. listopadu hned čtyři pietní setkání. První z nich se konalo na libereckém židovském hřbitově v unikátním prostoru Památníku obětí šoa, kde po úvodním slovu předsedy ŽOL Michala Hrona a velvyslance Izraele Garyho Korrena přednesl vrchní zemský rabín Karol E. Sidon modlitby El male rachamim a Kadiš. Následovalo slavnostní přijetí

v obřadní síni historické budovy liberecké radnice, kde promluvili významní hosté.

Předseda Senátu Parlamentu ČR Milan Štěch mimo jiné vyjádřil znepokojení nad některými výsledky právě skončených voleb do Poslanecké sněmovny: „Krajně pravicová Dělnická strana sociální spravedlnosti sice v celorepublikovém měřítku příliš neuspěla, ale v některých krajích – Karlovarském, Ústeckém a bohužel i Libereckém – udělala nadprůměrný výsledek. Právě v těch našich krajích, které měly ve 30. letech jako první přímou zkušenost s ultrapravicovým řáděním. A to je to, co mě znepokojuje a proč je podle mě nutné si nejen křišťálovou noc, ale i další předválečné a válečné události znovu a znovu připomínat. Není prostě možné dopustit, aby v zemi, která byla jednou z prvních obětí nacismu, posilovala strana, která staví na rasismu, xenofobii a otevřené demagogii,“ řekl Milan Štěch. (Později si za tato slova vysloužil nenávislné komentáře ze strany extremistů a jejich příznivců na sociálních sítích.)

„Tato vzpomínka na liberecké oběti šoa by neměla být jen pietním aktem k uctění památky, ale jasným a nekompromisním vyjádřením našich postojů k rasismu, xenofobii a náboženské nesnášenlivosti,“ uvedl ve svém vystoupení místopředseda Senátu Přemysl Sobotka, který připomněl i memento Mnichova, které jako by se ze současné evropské politiky vytratilo, mj. i ve vztahu k Izraeli. Sám již několikrát veřejně odsoudil fakt, že při nedávných událostech s tzv. flotilou byli „namísto provokatérů kritizováni provokováni“.

„Právě holokaust, hebrejsky šoa, patří k nejhrůznějším událostem v lidských dějinách,“ připomněl předseda vlády Jiří Rusnok s tím, že minulé zločiny jsou mementem pro budoucnost. „Naší povinností, a nejen ústavních činitelů či komunálních politiků, je chránit svobodu a lidská práva, která byla v Evropě v minulém století tak draze vykoupena.“

Po skončení slavnostního shromáždění, v jehož závěru zazpíval dívčí sbor Severáček (mimo jiné i Lennonovu píseň Imagine), se hosté přesunuli do libe-

recké Nové synagogy, kde proběhla vernisáž výstavy *Zničené židovské památky severních Čech 1938–1989*. Tuto expozici již zhlédli návštěvníci v Praze a v dalších městech. Mapuje – jak název dokládá – nejen řádění nacistických bojůvek během tzv. křišťálové noci, ale i osudy mnoha dalších židovských sakrálních staveb za komunistické totality.

V SYNAGOZE I V DIVADLE

Výstava velmi dobře zapadla svým obsahem i formou do trojúhelníkového prostoru liberecké Nové synagogy. Připomeňme jen, že ta stará, která padla za obětí řádění před pětasedmdesáti lety – společně se synagogami v Jablonci a v České Lípě, co se současného Libereckého kraje týče –, byla krásná neorenesanční stavba, vystavěná jen pouhých padesát let před osudnou nocí. Na jejím místě dnes stojí budova Krajské vědecké knihovny, jejíž stavební součástí je i moderní Nová synagoga. Celý komplex vznikl koncem devadesátých let jako „Stavba smíření“, nad jejíž realizací převzali záštitu český a německý prezident. Oba, Václav Havel a Roman Herzog, se v roce 1997 osobně účastnili položení základního kamene.

Čtvrtou významnou vzpomínkovou akcí toho dne – již po začátku šabatu – bylo slavnostní představení opery Giuseppe Verdiho *Nabucco* v podání sólistů a souboru libereckého Divadla F. X. Šaldy. Jak zdůraznil Michal Hron v projevu před začátkem představení, symbolika Verdiho opery je zjevná, zajatým Židům je povolen návrat do vlasti a znovu postaví svůj Chrám v Jeruzalémě. To se v historii skutečně dvakrát stalo, Šalomounův chrám byl zbořen právě Nebukadnesarem II., Herodův pak Titem v roce 70 n. l. Potřetí se ale záznak znovuzrození z popela nekonal. Naši rodiče a prarodiče mluvili o synagogách jako o templech, tedy chrámech, a mnohé z nich byly také vypáleny a zbořeny. Ne vždy a všude – tak jako v Liberci – se je však podařilo obnovit, o židovském životě ani nemluvě.

Skvěle odehrané představení na vysoké umělecké a interpretační úrovni bylo velmi důstojnou tečkou za pietními akcemi k připomenutí 75. výročí událostí, které svět zná jako křišťálovou noc (název užívali sami nacisté), či spíše jako „noc rozbitého skla“ nebo „říšský pogrom“. Tehdy to skutečně teprve začalo.

TOMÁŠ KRAUS

RAV OVADJA JOSEF

Sedmého října se uskutečnil největší pohřeb v izraelské historii

V devadesáti třech letech zemřel v pondělí 7. října 2013 v Jeruzalémě rabín Ovadja Josef, jedna z nevlivnějších osobností v politickém i náboženském životě Izraele. Pohřbu bývalého vrchního sefardského rabína se téhož dne zúčastnilo více než půl milionů smutečních hostů. Byl to zřejmě největší pohřeb v izraelské historii.

KINGMAKER

Charismatický, nebojácný a britký – s těmito přívlastky se často setkáváme v textech, které se pokoušejí charakterizovat osobnost nedávno zesnulého učence, talmudisty a politika. Ovadja Josef se narodil v Bagdádu v roce 1920 a přes padesát let byl rozhodující náboženskou a v neposlední řadě i politickou autoritou izraelských Sefardů. Od roku 1968, kdy se stal vrchním rabínem Tel Avivu, až do svého nedávného úmrtí byl jeho vliv takový, že byl často označován jako „kingmaker“, ten, kdo v pozadí rozhoduje o tom, kdo bude vládnout.

V roce 1984 založil ultraortodoxní sefardskou stranu Šas (*Hit'achdut ha-Sfaradim Šomrej Tora*, doslova Sdružení Sefardů věrných Tóře). Ve svých politických odhadech vycházel ze skutečnosti, že polovinu voličů v Izraeli tvoří Sefardé, kteří mají tradičně odstup od vládnoucích stran, kde, stejně jako ve státním a správním aparátu, dominovali od vzniku Izraelského státu z Evropy pocházející Aškenázové.

Ovadja Josef použil nespokojenost Sefardů s marginální rolí, která jim byla v izraelské společnosti přisouzena, jako nástroj k prosazení svých osobních a politických ambicí. Tak se stala Šas stranou sefardské hrlosti a její zakladatel předmětem opravdového kultu. Řada osobností, s Benjaminem Netanjahuem v čele, stála frontu na jeho pozhěnnání.

Sít charitativních, sociálních a vzdělávacích organizací, které postupně vybudoval, mu vynesla popularitu a podporu: díky ní se stal během času svorníkem všech vládních koalic a po-

dílel se na všech důležitých rozhodnutích židovského státu. Udělal ze své strany nepostradatelného hráče na politické šachovnici, vytvářel vlády a způsobil jejich pády a v případech, kdy volební preference byly v rovnováze, dokázal vychýlit volební výsledek na stranu, kterou podpořil. Jeho strana Šas byla součástí prakticky všech vlád – kromě té současné, Netanjahuovy.

RABÍN REVOLUCIONÁŘ?

I když Ovadju Josefa jako znalce halachy respektovaly židovské obce po ce-

Rav Ovadja Josef doma. Foto Karel Cudlín.

lém světě, zdaleka nebyl osobností konsenzuální. Už jeho neobyčejná životní dráha, kdy v roce 1950 ve třiceti letech předsedal rabínskému tribunálu v Káhiře, i jeho mimořádná osobnost – byl proslulý jako učenec, který zná dokonale veškerou halachu – mu zjednávaly mimořádnou a nepopíratelnou autoritu. Když o něčem rozhodl a vyhlásil své rozhodnutí, jen málokdo z řad ostatních učenců se odvážil odporovat.

Přitom učinil řadu rozhodnutí, která za kontroverzní považovat lze. Občas to byla rozhodnutí, která jako „revoluční“ vnímal náboženský svět. Například když po jomkipurové válce v roce 1973 oznámil, že ženy vojáků, kteří jsou nezvěstní, se mohou znovu vdát. Rozhodnutí, které šokovalo celý ortodoxní svět. V roce 1980, kdy se v Izraeli řešila otázka, jak „posuzovat“ Židy z Etiopie, učinil rozhodnutí, které jejich židovství uznalo. Verdikt nastartoval operace

na záchranu Falašů a umožnil jejich emigraci do Izraele.

Proslavil se rovněž svou podporou dohody z Osla, kterou v roce 1993 podepsali Jicchak Rabin a Jásir Arafat. „Život je důležitější než území,“ prohlásil a připustil tak odstoupení území výměnou za mír.

RABÍN REAKCIONÁŘ?

Stanoviska, která v uvedených případech zaujal, z něho ovšem nějakého „muže levice“ nedělají. Nelze ho vlastně zařadit ani do tábora „pokrokářů“, ale ani do toho druhého. Pod tlakem své volební základny, která časem tíhla čím dál více doprava, přitvrzoval i rabín Ovadja Josef své pozice. Rozhořčení vyvolala v roce 2000 jeho slova, týkající se obětí šoa: „Šest milionů ubohých Židů, které zavraždili nacisté, nezemřelo bezdůvodně. Byli reinkarnací duší, které zhřešily a dopouštěly se skutků, které se konat nesmí,“ prohlásil tehdy během přednášky v jedné jeruzalémské synagoze. Veřejnost byla šokována: navíc byl rabínův výrok v příkrém rozporu s jeho dřívějším pohledem na tragédii holokaustu.

Jak s věkem narůstal Josefův konzervatismus a také mizogynství, uchyloval se k podobným výrokům častěji.

Obrovské množství lidí, kteří ho doprovázeli na poslední cestě, vypovídá o tom, jaké oblibě a úctě se Ovadja Josef u svých stoupenců těšil. Sefardům, na které se v Izraeli dlouho hledělo trochu skrze prsty, vydobyl a vrátil úctu i sebeúctu. V tom, jaké budou osudy strany, kterou založil a úspěšně vedl, se komentátoři rozcházejí. Ale i kdyby politický vliv bez svého zakladatele strana Šas ztratila, řada sociálních, charitativních a vzdělávacích institucí, které jsou s ním spojeny, zůstává a většinou dobře funguje. Přinejmenším tahle část díla a odkazu velkého rabína, vedle celé řady halachických rozhodnutí, bude jistě žít dál.

*Z francouzských pramenů
připravil jd.*

DVAKRÁT Z MORAVY

O fotografiích Krakova a olomouckém arcibiskupovi

V rámci festivalu Židovské kultury v Olomouci je ve zdejšímu Muzeu moderního umění až do 4. ledna přístupná výstava fotografií z předválečného Krakova s názvem Svět před katastrofou. Téma výstavy i její koncepce však samotný prostor jakékoli výstavní síně přesahují. Jedná se o totiž o součást dlouhodobé snahy polských historiků zachytit a nějakým způsobem zpřítomnit židovskou minulost v Krakově a nalézt odpovídající způsob, jak ji představit. O pár kroků dále v Arcidiecézním muzeu zase nalezneme výstavu o olomouckém arcibiskupovi Theodoru Kohnovi a jeho mecenášské činnosti.

SVĚT PŘED KATASTROFOU

Stejnomená výstava byla poprvé představena roku 2007 v Krakově při příležitosti konference na téma obnovy historických židovských čtvrtí (viz *Rch* 8/2007). Právě krakovská čtvrť – Kazimierz – se na tehdejší konferenci probírala jako příklad toho, s jakými problémy se regenerace kdysi živých částí města setkává.

Snímky, které jsou v Olomouci k vidění, získalo Mezinárodní centrum v Krakově od institucí (Státního archivu v Krakově, Historického muzea, Archivu audiovizuálních záznamů ve Varšavě, Jagelonské knihovny a Muzea diaspor v Tel Avivu), ale také od soukromých dárců a sběratelů. Krakov je navždy spojen se svými chasidskými Židy, kteří také bývají hlavním motivem starých snímků (včetně těch nejslavnějších od Romana Višniaka). Současná výstava se však snaží podat co nejrozmanitější, nejživější a současně nejvšednější obraz města, v němž před rokem 1939 žilo 60 tisíc Židů, celá čtvrtina jeho obyvatel. Chasidé jsou tu zachyceni na cestě do šulu i na trhu a na ulicích mezi ostatními lidmi; před nám defilují členové různých židovských sportovních klubů, děti z židovských škol a letních táborů a také představitelé krakovské asimilované smetánky. Například Jákob Gross, v je-

hož módním obchodě se skleněným a porcelánovým zbožím nakupovali především křesťané, nebo zakladatel restaurace U Thorny na Krakowské ulici, kde si na smažených husích krcích, nadívaně štiče nebo jablečném štrúdlu pochutnávali i profesori z místní univerzity. Je tu představen též starosta města Kaplicky (původním jménem Kappelner), jenž ve funkci působil v letech 1934–1939 a o němž prý koloval vtíp: „Proč se po křtu nepřejmenoval rovnou na Katedralski?“

Na snímcích vidíme i desítky budov sloužících náboženským a vzdělávacím účelům: synagogy, školy, sirotčince. Zdejší náboženská škola pro dívky Bejs Jakov, již roku 1917 založila Sara Schenirer, patřila k prvním svého druhu a mladé židovské slečny tu získávaly jak náboženské, tak sekulární a praktické znalosti a dovednosti. Pozornost je vě-

Na Plantach, jedna z fotografií z předválečného Krakova.

nována též populárním místním novinám *Nowy dziennik*, které vycházely v letech 1918–1939, jejich práci a redaktorům. Poslední snímky vyjadřují vlastenectví krakovských Židů a jejich obdiv k muži, jehož pokládali za svého ochránce. Zachycují židovskou účast na stavbě památníku prvního polského maršála a vůdce obnoveného svobodného Polska Josefa Piłsudského. Když roku 1935 zemřel, začala se na Sowinci u Krakova budovat mohyla. Do jejich základů byla slavnostně vložena i hrstka půdy z hrobu Bereka Joselewicze, jenž roku 1794 bojoval se svým židovským plukem (prvním svého druhu v evropské historii) po boku polského národního hrdiny Tadeusze Kościuszka proti ruským a pruským jednotkám.

K výstavě byla vydána obsáhlá publikace. Kromě fotografií obsahuje i několik textů, věnovaných historii krakovských Židů, jejich společenské rozmanitosti a významu i tomu, jak jejich památku adekvátně připomínat. Jak hořce připomíná jeden z pisatelů, Krakov se v posledních letech stává místem festivalové turistiky i městem, které turisté vnímají především jako kulisu Spielbergova filmu *Schindlerův seznam*. Současně však vzniká řada nápadů, jak tuto stále „živoucí židovskou nepřítomnost“ představit. Sběrka zmíněných snímků k nim dozajista patří.

ARCIBISKUP KOHN

Na rozdíl od krakovského starosty si olomoucký arcibiskup původní jméno ponechal, a tak se také skví na rozměrném plakátě na Arcidiecézním muzeu vedle olomoucké katedrály. Připomeňme, že Theodor Kohn byl instalován do funkce v únoru roku 1893 a o jedenáct let později musel kvůli sporům s kněžími rezignovat. Olomoucká výstava se okolnostmi spjatými s jeho rezignací nezabývá, věnuje se naopak tomu, co Kohn jako arcibiskup dokázal, především jeho práci pro arcibiskupskou uměleckou sbírku na zámku v Kroměříži, úpravám zámeckých zahrad a celého areálu i snahám lépe vybavit arcibiskupské rezidence. To, zač byl kritizován (jako rozmařilý a výstřední), je nyní oceňováno. Na výstavě můžeme spatřit některá umělecká díla, která byla za jeho působení buď zakoupena, nebo restaurována, mj. obraz *Ecce homo* od barokní malířky Elisabetty Sirani nebo mramorovou sošku *Láska mateřská* od Adalberta Cencettiho (1880). O osobnosti Theodora Kohna pojednává také publikace *Neklidný osud talentovaného muže*, vydaná v roce 2012.

Zda byl Kohn ve funkci kritizován i pro svůj původ, se zde však příliš nedozvíme. Zajímavý příspěvek o Th. Kohnovi lze nalézt na blogu na stránkách olomoucké židovské obce (www.kehila-olomouc.cz). Jeho autor Pavel Maňák cituje z Kohnových pamětí vzpomínky na dobu, kdy jej papež uvedl na arcibiskupský stolec:

„Poněvadž antisemitské hnutí bylo již v začátcích, věděl jsem, že *Volkstribune*... položí mé židovské jméno na proskripční listinu. A také se to stalo ihned po volbě: byl jsem zahrnut nesčetnými pohlednicemi s potupným obsahem. Ra-

kouský i uherský parlament zaujal ihned nepřátelské stanovisko vůči mé osobě a rakouský premiér hrabě Taaffe uvítal mou volbu ušlechtilou otázkou: „Und hat er sich schon getauft lassen? (A dal se už pokřtít?)“ Byl jsem však nemálo překvapen, když i vídeňská nunciatura žádala křtící listy mých rodičů. Ale přesto jsem na své jméno hrdý, poněvadž jsem je zdědil po chudobných sice, avšak počestných rodičích.“

J. L. Šichan: Portrét arcibiskupa Kohna, 1893.

Maňák také píše: „Na přelomu 19. a 20. století měly statky olomouckého arcibiskupství rozlohu 47 846 ha. K majetku arcidiecéze patřilo také rozsáhlé lesní hospodářství a průmyslové podniky – sklárny, doly, železárny aj. Ihned po svém nástupu věnoval nový arcibiskup značnou pozornost správě arcidiecézního majetku s příslovečnou pilí a houževnatostí. Dr. Kohn přizval ke spolupráci řadu odborníků a provedl mnoho hospodářských reforem. Dostával se však často do konfliktů a soudních sporů s nájemci. Podobně kontroloval i stav svěřených farností. Do roku 1902 provedl osobní návštěvy 514 farností olomoucké arcidiecéze. Stále častěji se na jeho adresu ozývaly kritické hlasy, které byly šířeny tiskem. Arcibiskupovi byly vytýkány protokolární výsledky kněží, překážky v ustavování katechetů, trestání lidí, kteří sbírali klesti v arcibiskupských lesích. Stížnosti se hromadily v Římě i na nunciatuře ve Vídni. Kritický postoj zaujímali i kněží, kteří byli zpočátku arcibiskupovými obdivovateli, na příklad Dostál-Lutinov. Ani v náznavu se však neobjevily narážky na arcibiskupovy židovské předky.“ Co lze dodat? Šťastné to doby. A také to, že výstava o „židovském“ arcibiskupovi je v Olomouci otevřena do 12. ledna 2014.

ALICE MARXOVÁ

ZASEDÁNÍ WJC A JFNA V JERUZALÉMĚ

21.–23. října proběhlo v Jeruzalémě zasedání výkonného výboru Světového židovského kongresu (WJC). Bylo to první jednání po květnovém valném shromáždění, které bylo volební a určilo ráz kongresu na příští 4 roky. Ve výkonném výboru zasedá automaticky prezident, předseda správní rady, pokladník, předseda politické rady, předsedové regionálních kongresů a dvanácti největších komunit. Dále je voleno pět komunit, které doplňují zmíněných dvanáct – a FŽO ČR je jednou z nich. Je třeba zmínit, že zvolení nebylo automatické, ale podložené zkušeností s naším působením v mezinárodních židovských organizacích v minulosti. Výkonný výbor je dále doplněn o samostatně kandidující osoby a zástupce některých mezinárodních organizací. Přibližně se jedná o 50 osob s právem hlasovat.

Po plenárním zasedání, které se konalo v Budapešti a mělo podpořit maďarskou komunitu, se pozornost obrátila na Izrael, který v poslední době musí tvrdě bojovat na politické mapě světa.

Před zahájením zasedání byla společně s Izraelskou radou pro zahraniční vztahy uspořádána debata, které se účastnili velvyslanci z USA, Ruské federace a Německa působící v Izraeli. Téma bylo jasně dané: Blízký východ a jeho problémy. Co se týká izraelsko-palestinského mírového procesu, panovala u všech řečníků shoda: řešením jsou dva státy pro dva národy.

Hlavní jednání výkonného výboru WJC se konalo 22. října. Dopoledne byly na programu formální záležitosti týkající se financování, rozpočtu, rezolucí a hlavní agendy Světového kongresu. Zajímavou zprávou bylo oznámení cíle v oblasti financování: V minulých letech byl kongres 100procentně závislý na prostředcích od prezidenta RONALDA LAUDERA. V budoucích letech by měl jeho příspěvek klesnout na 50 procent, zbývající část by měla být pokryta z jiných zdrojů.

Od května 2013 nastoupil na pozici výkonného ředitele ROBERT SINGER, který působil dříve 14 let na podobné pozici ve světové organizaci World ORT. Stal

se tak nejvýše postaveným profesionálním činovníkem celé organizace a od jeho činnosti ve funkci se očekává zejména zefektivnění provozu a zlepšení systému administrace. Dále bylo projednáno znovuzачlenění JDCorps (Židovský diplomatický sbor) do struktury JWC. Bylo také rozhodnuto výrazně podpořit aktivity Světové unie židovských studentů a iniciativy Global Campus Initiative (GCI) v jejich snaze postavit se proti probíhající kampani, známé pod zkratkou BDS (bojkot, stažení investic a sankce). Ta se po celém světě snaží – zejména pak na univerzitách a v univerzitních kampusech – prosadit mezinárodní ostrakizaci Izraele a jeho občanů.

Během dopoledne byly předneseny zprávy a stavu antisemitismu v některých evropských zemích; vystoupili zástupci Řecka, Maďarska a Ukrajiny. Důležitým tématem závěru zasedání byly granty EU pro Izrael a zásady jejich udělování a svoboda náboženské praxe. Bylo konstatováno, že v poslední době se jak obřízka, tak i rituální porážka stávají v Evropě stále častěji zástěrkou pro takzvaný nový antisemitismus.

Součástí programu byla také setkání s předními izraelskými politiky z vládního tábora i z řad opozice.

Nedlouho po zasedání Světového židovského kongresu byli v listopadu zástupci FŽO spolu s dalšími představiteli národních evropských židovských organizací pozváni do Jeruzaléma na valné shromáždění Židovské federace Severní Ameriky (JFNA), která sdružuje 153 federací a 300 nezávislých komunit. Pozvání přišlo od Izraelského židovského kongresu, nové organizace, která se snaží najít svoje místo mezi již stabilními hráči.

Součástí programu, týkajícího se situace Židů na severoamerickém kontinentě a vztahů severoamerické židovské komunity k Izraeli, bylo i zasedání v izraelském parlamentu, kde se jednalo o antisemitismu a snahách delegitimizovat Izrael, a také setkání s prezidentem Šimonem Peresem, i přes vysoký věk stále mimořádnou a charismatickou osobností.

PETR PAPOUŠEK

Předseda ŽO Olomouc a FŽO v ČR P. Papoušek na kongresu v Jeruzalémě.

PŘÍBĚHY, KTERÉ NEKONČÍ

Rozhovor s novinářkou a spisovatelkou Juditou Matyášovou

JUDITA MATYÁŠOVÁ se narodila roku 1979 v Praze v rodině novinářů. Vystudovala Literární akademii Josefa Škvoreckého, obor tvůrčí psaní a publicistika, a v současné době působí jako novinářka na volné noze (píše hlavně pro Lidové noviny a Mladou frontu DNES). Je autorkou knih *Na cestách s Franzem Kafkou (Academia 2009)* a *Přátelství navzdory Hitlerovi. Osudy českých dětí, které za války uprchly do Dánska a setkaly se po 70 letech, kterou právě vydalo nakladatelství Mladá fronta.*

Co bylo prvotním impulzem k tomu, že jste se o osudy zhruba osmdesáti českých židovských dětí, které v říjnu a listopadu roku 1939 mohly uprchnout do Dánska, vůbec začala zajímat?

Zaujal mě studentský projekt Zmizelí sousedé a studenti v roce 2009 zjistili, že na neznámé fotografii otiskované v jihlavských novinách je jistá Helenka Böhmová. V říjnu 2010 pak vyšel na titulní stránce *Lidových novin* můj článek o projektu a u něj byla právě ona fotografie. A už za pár dní jsem poprvé mluvila s Helenčinou sestřenicí Zuzanou, která se jediná z celé rodiny zachránila, protože prostřednictvím dánské sekce Mezinárodní ženské ligy pro mír a svobodu a několika sionistických spolků vycestovala takřka na poslední chvíli do Dánska. Tehdy jsem si myslela, že osudy těch dánských dětí už někdo určitě zaznamenal. Přesto jsem začala obesílat archivy a muzea u nás, ve Skandinávii, v Izraeli i v Americe s dotazem: slyšeli jste někdy o osudech těchto dětí, víte o nich něco víc? Buď odepsali, že vůbec ne, nebo že mají pouze zaznamenáno, že určitý počet Čechů byl v určitém regionu. Řekla jsem si, že by stálo za to zmapovat tu českou skupinu, a pro mě jako novinářku bylo nejzajímavější vypátrat konkrétní osudy pamětníků.

Jak vám během pátrání pomohla profese novináře? Nebo to spíš byla práce detektivní?

Detektivní pátrání to bezpochyby bylo, protože leckdy stačil jediný detail nebo jedno náhodné setkání, a rázem jsem se posunula někam dál. A nejvíc mi asi pomohlo to, co jsem si už vyzkoušela v předchozí knížce nazvané *Na cestách s Fran-*

zem Kafkou, a sice že na každém místě, kde pátrám, mám takového lokálního pátrače, který je do celé věci stejný blázen jako já, podobně se nadchne a začne mi pomáhat. Prostě všude vždy paralelně oslovím archiv nebo muzeum, abych získala maximum, co lze, a v druhé linii se opírám o regionální noviny. Pro místní novináře jsem totiž doslova sólokapr, protože obvykle píšou o běžných tématech všedního dne, takže o mém projektu rádi uveřejní i sérii článků včetně výzvy pamětníkům. Právě teď jsem ve spojení s jednou dánskou novinářkou, která žije v Praze. Pochází z Thistedu, z místa, kde byla za války početná skupina českých dětí. Doposud jsem neměla finance, abych pátrala v této oblasti. Ta novinářka mi nabídla, že napíše článek do this-
tedských novin, a k doví, třeba se zase něco vynoří.

Jak se vám pracovalo v archívech a které byly pro vás nejdůležitější?

Jsem externí badatelka Vojenského historického ústavu, takže samozřejmě základní dovednosti nutné k práci v archívech mám. Vyhledávání pozapomenutých příběhů se věnuji dvanáct let, tak už pro mě není obtížné ledacos zjistit. Často se radím s odborníky, například s Michalem Franklem z Židovského muzea, historiky a archiváři z muzeí v Praze, Kodani, Stockholmu a dalších městech. Hodně zajímavé materiály jsem našla také v Centru vizuální historie Malach v Praze – například videonahrávky s lidmi, kteří už dnes nežijí, a já přesto měla možnost je spatřit a vyslechnout.

Málokdy se mluví o tom, že při takové záchranné akci hrály důležitou roli finance. Byla jste si vědoma toho, že možná boříte mýtus o nezištných Dánech?

Co se týká Dánů samotných, naprostá většina z nich ví, že se za tu záchrannou akci platilo, a znovu se to připomínalo i letos v říjnu, kdy od ní uplynulo 70 let. Takže tam vlastně nebylo co bořit. Češi toho moc nevědí o penězích, ale ani o té záchranné akci samotné. Dělal jsem rozhovory i s řadou takzvaných Wintonových dětí, i u nich mě nejvíc zajímalo to, jak se adaptovaly na nové prostředí. Bylo to dost zajímavé, protože zjednodušeně řečeno platilo, že čím bohatší rodina, tím to přijetí v Anglii bylo hor-

ší: třeba jedna sedmiletá dívenka se dostala do šlechtické rodiny, která jí neustále opakovala: nejdřív koně, psi, pak služebnictvo a pak ty, ten spratek z Východu.

Co se s knihou a projektem bude dít dál?

Knihla byla přeložena do angličtiny s tím, že ji chci nejprve vydat v elektronické podobě. Židovská muzea v Praze i Kodani mě vybidla vytvořit vzdělávací program, o kterém jsem stejně uvažovala už od počátku. Když mám přednášky ve školách, mladí lidé na moje příběhy velice dobře reagují. Je vidět, že typických válečných příběhů slyšeli už dost a jsou jimi až skoro přehlčeni, ale jen těžko si je dovedou představit. V Dánsku by ten program chtěli zaměřit na hodně aktuální téma: na pocit dítěte, které je odjinud, a jak moc se má adaptovat na nové prostředí. V celé Skandinávii, která byla vůči uprchlíkům dlouhodobě velmi liberální, teď totiž zjišťují, že liberální přístup se může otočit proti nim.

Výstava teď putuje po Dánsku a zanedlouho bude k vidění taky v Čechách, a sice od 28. listopadu v lidickém památníku. Bude tam také představen příběh jedné stoleté dámy, která se jmenuje Josefína Napravilová a po válce hledala v Německu a v Rakousku zavlečené české děti. Našla jich včetně jednoho lidického přes čtyřicet. Napřesrok se moje výstava přesune do Kolína, pak do Jihlavy a ještě do dalších míst. Na základě celého projektu vzniká také dokumentární film, který režisruje Natasha Dudinská. Pokud všechno proběhne hladce, premiéru bychom chtěli mít za rok, 24. října 2014, což je den, kdy děti odjely do Dánska.

Kolik času jste vlastně přípravě na knihu a vlastnímu psaní věnovala?

Na začátku projektu jsem měla stálou práci v *Lidových novinách* a ještě jedno zaměstnání, ale rychle jsem pochopila, že pokud ho chci dělat, nemohu přitom nikde jinde pracovat. A tak jsem šla na volnou nohu. Tématu se věnuji tři roky, naprostou většinu svého času. Brzy jsem si uvědomila, že i vzhledem k věku pamětníků musím pracovat co nejrychleji, a odhadovala jsem to tak na dva tři roky práce. Tehdy jsem ale ještě ani zdaleka neměla ty zážitky, které mám teď, a ani mi nic nenarušovalo představa, že všechno má svůj začátek a konec.

Jen mě mrzí, že téměř žádný sponzor neměl chuť pátrání podpořit. Když dvacetkrát slyšíte zamítavou odpověď, tak to buď musíte vzdát, nebo pokračovat. Já toho nelituji, jen doufám, že snad v budoucnu už sponzoři pochopí, proč je důležité tyto příběhy uchovávat. Myslím, že mohou inspirovat nejen nás, ale hlavně nejmladší generaci.

HANA ULMANOVÁ

PŘÁTELSTVÍ NAVZDORY HITLEROVI

Před 70 lety Dánové zachránili své Židy

V době, kdy si neustále připomínáme tragické události holokaustu, trochu zapadlo výročí, které naopak upomíná na jednu z mála pozitivních událostí oné doby.

V říjnu 1943 přikázal Hitler, aby Dánsko (které nacisté okupovali již na jaře 1940) shromáždilo a vydalo své Židy. Na rozdíl od ostatních okupovaných zemí však Dánové příkaz nesplnili. Naopak. Když se zdejší mi-

Pěstounská rodina Dynessenových se za války starala o Editu Krausovou. Dívka z Čech se brzy sblížila s pěstouny. (Edita je na schodech, v kostkovaných šatech.)
Foto archiv Judity Matyášové.

nisterští úředníci o německém plánu dozvěděli, spustili rozsáhlou a zcela spontánní záchrannou akci. Lidé podle telefonního seznamu obvolávali ty, kdo měli židovská jména, a varovali je nebo vyrazili do terénu a na kolech objížděli města a vesnice. Varování se neslo od úst k ústům, od domu k domu. Na pomoc ohroženým Židům přispěchala většina obyvatel ze všech společenských vrstev: farmáři, úředníci, dělníci i policisté: nabídl či zařídili úkryt, mátlí německé vojáky, nosili vzkazy. Po dva říjnové týdny se na 7200 Židů skrývalo po domácnostech, kostelech, školách a nemocnicích a pak byli navedeni na cestu k přístavům, odkud je na svých lodích a bářkách (ale také na kajacích či veslařských člunech) převezli rybáři, ale i lidé, kteří prostě měli k dispozici nějaké plavidlo, do neutrálního Švédska. Jak napsala Hannah Arendtová v knize *Eichmann v Jeruzalémě*, Dánsko bylo jediný případ, kdy Němci narazili na otevřený národní odpor. Rezistence zplodila i vlastní legendy, třeba tu, že sám dánský král si na kabát připevnil žlutou hvězdu. Pravda zní však ještě o něco lépe: dánští Židé totiž žádné hvězdy nosit nemuseli...

BYLI TO KRAJANÉ

Otázkami, proč se Němci rozhodli zahájit v Dánsku konečné řešení až tak pozdě a jak je možné, že se Dánové ke svým židovským spoluobčanům zachovali tak, jak se zachova-

li, se zabývá kniha dánského historika a diplomata Boa Lidegaard *Krajané*. Vyšla letos na podzim a je to kupodivu první publikace, která tento fenomén důkladněji zkoumá. Lidegaard čerpá z dosud nepublikovaných dokumentů, především z deníků těch, kdo prchali, i těch, kdo jim pomáhali. Lidegaard tvrdí, že Němci odkládali zásah proti dánským Židům tak dlouho mj. proto, že je od něj zrazoval jejich dánský „kontakt“, ministr zahraničí Erik Scavenius, známý svým velmi vstřícným proněmeckým postojem (jenž však podle mnohých zemi uchránil od nejhoršího). Záznak záchrany místních Židů pak připisuje vlastenecké politice, tedy tomu, jak dánští sociálnědemokratičtí vůdci dokázali vstřípnit svým občanům, že demokracie a vlastenectví jsou dvě neoddělitelné hodnoty.

Být dobrým Dánem znamenalo odporovat totalitě a bránit sebe i své krajany a spoluobčany, kteří byli shodou okolností Židé. Ostatně Dánové své Židy, kteří včas neutekli a byli deportováni do Terezína, chránili i v ghettu: posílali jim balíčky, vláda naléhala na Němce, aby jim referovali o jejich osudu. Předseda dánského Červeného kříže žádal, aby představitelé ČK mohli navštívit Terezín, neboť „taková návštěva by uklidnila ty lidi doma, kteří s deportacemi Židů nesusouhlasí“. Ze 470 deportovaných se po válce vrátilo domů 412.

Lidegaard sice nijak netvrdí, že dánský model by se dal uskutečnit i v jiných okupovaných zemích, nicméně dochází k závěru, že dánská cesta je důkazem toho, že nenávisť k odlišným není nějaká „prvotní síla“, která jen čeká, aby se mohla projevit, ale je to „politický nástroj“, jež využívají lidé bez skupulí, aby se dostali k moci. Ruth Bondyová ve své knize *Jakob Edelstein* výsadní postavení dánských Židů v Terezíně komentuje: „Výmluvně to dokazuje, že postoj místního obyvatelstva k německé perzekuci Židů měl rozhodující vliv na to, jak se pak k Židům chovali nacisté.“

...A MEZI NIMI I ČEŠI

Originální příspěvek k 70. výročí záchranné akce pochází od české novinářky Judity Matyášové, která zachytila stopy části české a moravské židovské mládeže, které se díky aliji mládeže podařilo odjet do včas do bezpečí (jednalo se zhruba o 80 mladých lidí, přesný počet není znám). Z první ruky tak máme svědectví lidí, kterým Dánové v říjnu 1943 pomohli. K nejzajímavějším patří výpověď Judy Steinerové (syna Hanny Steinerové, předsedkyně WIZO a neúnavné organizátorky židovské emigrace, která však sama včas neodešla): „Utekli jsme do jedné vesnice u Kodaně. Byla tam jen poslední loďka a spousta lidí. Všichni chtěli pryč, strkali se o poslední místa. Konečně jsme se protlačili k tomu rybáři. On se každého zeptal: ‚Jaké je vaše povolání?‘ Nějaký pán povídá: ‚Ředitel továrny.‘ Rybář mu řekl: ‚Dva tisíce,‘ a pustil ho na loď. Tak to šlo jeden po druhém... Až nakonec přišla řada na nás a my – dva vyplašení kluci – zašeptali: ‚My se učíme v zemědělství.‘ Ten rybář viděl, jak blekotáme, mávl rukou, ať jdeme, a vzal nás zadarmo. Já si ještě pamatuju, jak tou rukou ukázal. A vzpomínám si, jak říká: ‚Dva tisíce, pět set‘ a u nás prostě jen mávl a my šli.“

Matyášová sleduje osudy několika zachráněných, zjišťuje, jak se do Dánska dostali a jak na nové podmínky reagovali a jak přežili. Dokázala svest tyto staré záhadné drohromady a zapojuje do jejich válečné historie i jejich děti a vnuky. Autorka nenapsala přehlednou práci o záchrane českých Židů v Dánsku, ani to neplánovala. Její dílo je spíše autorská re-

Cesta na svobodu pod dánskou vlajkou. Foto archiv.

portáž: soustřeďuje se na to, jak svůj útek prožívali, jak na něj vzpomínají, jak žijí dnes a jak své zkušenosti předávají dalším generacím. Zachycuje i stinné stránky pobytu v dánském exilu (stesk či někdy ne úplně vstřícnou rodinu),

hodně se věnuje průběhu pátrání, svému vztahu k „dětem“ a tomu, jak na její výzkum reagují současníci.

Citlivě a s velkou energií psaný text, navozující pocit „nekončícího příběhu“ jistě zaujme, přičemž k nejpůsobivějším částem patří ty, kdy autorka nechává mluvit samotné pamětníky či autentické dokumenty. K lepší orientaci mohl posloužit i základní přehled o průběhu záchrany i o situaci v Dánsku. Údaje jsou sice roztroušené v textu a je tu i stručné kalendárium, ale snad by si zasloužily celistvější úvod, z něhož by se čtenář dozvěděl fakta a mohl se o to více soustředit na prožitky jednotlivých osudů.

ALICE MARXOVÁ

Kalendárium

Před 95 lety, 11. 11. 1918, v den, kdy skončila první ze dvou světových válek, zemřel **VIKTOR ADLER**, nepřehlédnutelná postava rakouské politické scény přelomu 19. a 20. století.

Viktor Adler se narodil v Praze 24. 6. 1852 jako nejstarší z pěti dětí Johanny Adlerové, rozené Herzlové, a zámožného obchodníka Solomona Markuse Adlera. Viktorovým mladším bratrem byl později velmi úspěšný vídeňský právní historik Sigmund Adler (1853–1920). Členové německy mluvící rodiny Adlerů, která měla kořeny v Lipníku a do Prahy přišla až roku 1851, byli původně židovského vyznání. Stejně jako mnozí další vzdělaní a movití středoevropští Židé však ve druhé polovině 19. století konvertovali ke katolicismu. Mladý Adler byl dokonce během studií zasazen německým nacionalismem a stal se členem buršáckého spolku.

Roku 1855 přesídlila rodina do Vídně, kde Adler navštěvoval Schottengymnasium, jednu z nejlepších katolických škol v habsburské metropoli. Jeho spolužákem zde byl mj. i moravský rodák Heinrich Friedjung, později známý sociálnědemokratický publicista a historik, taktéž židovského původu. Po maturitě začal Adler studovat chemii, ale nakonec absolvoval roku 1881 na vídeňské univerzitě medicínu. Během studií se seznámil a záhy oženil s pozdější publicistkou a feministkou Emmou Braunovou. Měli dva syny a dceru.

Lékařská praxe Adlera příliš nenabývala, a tak ji záhy opustil a stal se žurnalistou. Netrvalo dlouho a vstoupil do politiky. Pod vlivem členství v buršáckém spolku a tehdy mezi mládeží moderního pangermánství se nejdříve přidal k německému nacionalistovi Georgu von Schönererovi a podílel se na formulování tzv. lineckého programu, tj. hlavní myšlenkové linie rakousko-německých národovců. Na počátku 80. let 19. století se však s nacionalisty rozešel a přestoupil k nově se formujícímu sociálnědemokratickému hnutí, které v té době začalo sílit. Roku 1883 podnikl studijní cestu po Německu a Švýcarsku.

Pro podporu šíření sociálnědemokratických myšlenek pak Adler ve Vídni založil list, který později vstoupí do dějin jako *Arbeiter-Zeitung*. Za své politické názory a aktivity byl v osmdesátých letech úřady opětovně pronásledován. Byl celkem 17krát zatčen a 18 měsíců dokonce vězněn. Přesto nakonec jeho snaha slavila úspěch. Na přelomu let 1888/89 sjednotil roztržštěné rakouské levicové frakce a podílel se na založení Sozialdemokratische Arbeiterpartei Österreichs (Rakouské sociálnědemokratické strany) a byl zvolen jejím historicky prvním předsedou. Funkci zastával až do smrti.

Viktor Adler, foto archiv.

Pod Adlerovým vedením bojovala strana především za federalizaci monarchie, práva dělníků a rozšíření volebního práva i na méně majetné vrstvy. Právě zavedení všeobecného a rovného volebního práva tuto stranu značně voličsky posílilo. Roku 1905 se stal Adler poslancem Říšské rady, mandát obhájil i ve volbách v letech 1907 a 1911.

Po vypuknutí první světové války podporoval rakouskou vládu, protože byl přesvědčen, že válka je z pohledu Rakouska obranná. Navíc byl silně protiruského smýšlení a obával se také o osud německy mluvících národů. Jeho loajální postoj tak ostře kontrastoval s činem jeho syna Friedricha Adlera, který roku 1916 zastřelil ministerského předsedu Karla von Stürgkha a od popravy ho zachránila jen smrt císaře Františka Josefa I. a následná amnestie nové hlavy státu.

Po skončení konfliktu a rozpadu monarchie se, ač velmi těžce nemocný, stal poslancem a ministrem zahraničí v provizorní rakouské vládě. V ní prosazoval připojení Rakouska k Německu. Po necelých dvou týdnech ve funkci však ve Vídni zemřel. Jím založená strana existuje dodnes a zvláště ve druhé polovině 20. století byla největší a nejvlivnější stranou v Rakousku a po mnoho let se podílela na vládě.

Pro hlubší poznání Adlerových politických názorů a myšlení může posloužit pentalogie jeho článků, projevů a dopisů, která vyšla posmrtně pod názvem *Aufsätze, Reden und Briefe* (1922–1925).

V REDAKCI S TOMÁŠEM

Když jsem v lednu 1991 poprvé vstoupila do redakce *Roš chodeš*, která tehdy sídlila v Maiselově 18, překvapil mě snad nejvíc cigaretový kouř, který se v téměř souvislém pásu držel asi metr dvacet nad zemí. A když jsem se seznámila s hlavním tvůrcem tohoto oblaku, Tomášem Pěkným, zarazilo mě, že mu vůbec nerozumím. Mluvil potichu a jakoby pro sebe, slova, která nespokl, ztlumil plnovous.

Časem jsem všemu přivykla a pak nastala ta pravá Tomášova redakční škola, která nabývala na největší síle při uzávěrkách, tedy zhruba týden před odevzdáním časopisu do tisku. Když byl Tomáš při síle, byl velký bojovník: dokázal jakýkoli text úplně rozcupovat, zpřeházet odstavce, vyhodit polovinu článku, zato doplnil desítky otazníků a slůvek „jak?“.

Bojovalo se i o popisky, mezititulky a titulky (o ty hlavně). Když už byl s textem obsahově spokojený, zkoušel ještě prstem, zda by nějaké slovo přeče jen nešlo vynechat, jak by věta „na oko“ vypadala bez něj. Jeho největší pochvala zněla: „Umíš postavit větu.“ Jak skvělý byl redaktor, dokazuje skutečnost, že jím zredigované překlady jsou kvalitnější než samotný originál: například v příběhu Rudolfa Vrby je Tomášova ruka znát hned v první kapitole. Zatímco v angličtině se rovnou ocitáme uprostřed nepopsatelných hrůz v Osvětlení 17. července 1942, takže citlivější čtenář by mohl knihu okamžitě odložit, český překlad začíná v Trnavě v únoru 1942 sporem autora s maminkou o to, zda má odejít do Anglie a bojovat. Tomáš po dohodě s R. Vrbou jen přehodil kapitoly, ale začátek knihy tím rázem dostal jinou atmosféru. Ostatně i český název knihy je mnohem lapidárnější: Proti anglickému 44070 *The Conspiracy of the Twentieth Century* (44070 Spiknutí dvacátého století) stojí Tomášovo geniálně jednoduché a silné jako úder kladivem: *Utekl jsem z Osvětlení*.

Je možná škoda, že místo aby vkládal tolik času a energie do vylepšování cizích textů, nepsal více sám. Ale tak si to přál. I zdánlivě nejjednodušší text dokázal upravit a jeho zásahy měly svůj smysl. Vzpomínám si, že jsem mu jednou dala již zalomenou stránku rubriky Zprávy z obcí, jež sestává ze seznamu narozenin a úmrtí členů židovských komunit. Pokud je jmen oslavenců hodně, bojuje se o každé písmeno, aby se rubrika vešla na jednu stránku. Tomáš však razantně sloupce rozhodil tím, že jméno každého, kdo zemřel, vložil na samostatný odstavec. Když jsem se ohradila, řekl: „Každý musí mít svůj vlastní řádek, protože ve smrti je každý sám.“ **am**

RADEK AUBRECHT

IZRAEL: S Liebermanem k vulgaritě

Těžko říci, zda je to téma víc politické, nebo společenské: po 17 letech vyšetřovacích peripetií byl z obvinění vůči své osobě soudně očištěn Avigdor Lieberman. V praxi to znamená tolik, že lídr „ruské“ strany Izrael je náš domov se vrací do křesla ministra zahraničí, které právě kvůli soudnímu popotahování před rokem opustil.

Formálně vzato se vrací do vlády očištěn justicí. Soud dospěl k jednomyslnému verdiktu, že když Lieberman doporučil na ambasadora v Lotyšsku muže, který mu předtím předal důvěrné informace o Liebermanově vyšetřování, nešlo o trestný čin zneužití důvěry. Je to definitivní a pravomocný verdikt. Ale tento soud se nezabýval letitým vyšetřováním Liebermana v jiných bodech – podezření ze zpronevěry, korupce, praní špinavých peněz či vyhrožování svědkům. Ač je tedy Lieberman formálně čistý, stále na něm ulpívá společenský cejch muže a politika kontroverzního, jak se dnes s oblibou říká, pro leckoho přímo nepřijatelného. Ale k tomu se ještě dostaneme.

FANATIK OBČANSKÉ PRAVICE

Vrací-li se Lieberman do vlády, otevírá se před ním cesta i k vyšším politickým metám. Třeba k té, že jednou vystřídá Benjamina Netanjahua v roli premiéra a lídra celé izraelské pravice. To nejsou jen prázdné spekulace, ale vážné úvahy, jež mohou mít značný vliv na budoucnost izraelské politiky hlavně při jednáních s Palestinci a vzniku jejich státu.

Lieberman má pověst protiarabského štváče, rasisty, brutálně přímého až neotesaného politika, ale není ryzí ideolog. Drží si distanc od náboženských kruhů (prosazuje povinnou vojenskou službu pro charedim) i od ideologických stoupců Velkého Izraele od moře až po Jordán. Svým způsobem je to fanatik občanské pravice.

Lieberman odmítá jednat se současným vedením Palestinců (však také přímé rozhovory vedla za jeho vládní nepřítomnosti ministryně spravedlnosti Cipi Livniová). Zároveň už před lety navrhoval výměnu území – židovský stát předá Palestině areály souvisle osídlené izraelskými Araby výměnou za bloky židovských osad na Západním břehu. Je tedy pro řešení v podobě dvou států, Izraele a Palestiny, ale pro řešení motivo-

vané etnickou homogenitou, pro řešení nadiktované, ne vyjednané s týmem Mahmúda Abbáse. A občanskost v jeho pojetí ilustruje jím navrhovaná přísaha věrnosti státu. Kdo by ji nepodepsal – ať už izraelský Arab, nebo antisionistický ultraortodoxní Žid –, ztratil by právo volit a být volen.

Pro uskutečňování těchto politických vizí je tedy Lieberman očištěn. Ale jak už bylo řečeno: to ho nezabavuje společenského cejchu. U Liebermana to lze snadno pochopit v postkomunistických zemích než na Západě. Narodil se totiž v roce 1958 v tehdy sovětském Kišiněvě. Vyrůstal v éře Leonida Brežněva

Šeli Jachimovičová oficiálně vede izraelskou opozici. Foto Yarden Ben Zur.

a do svých dvaceti let jí byl chtěl nechtěl formován. Z toho neplynou jednoznačné soudy. Do Izraele odešel v roce 1978, kdy to s sebou neslo riziko (to nebyla druhá alija uvolněná rozpadem komunismu i Sovětského svazu). Ale než odešel, živil se mimo jiné jako vyhazovač v nočním klubu. Tady už našienci svítá: Jaké typy lidí dělaly za Brežněva (u nás za Husáka) vyhazovače v barech? Až příliš často si vybavíme polosvět veksláků a šmelinářů, prostředí, z jakého se rekrutovali lidé typu Tomáše Pitra či Viktora Koženého.

Tady se dostáváme od politiky a justice k obecnějšímu tématu i k tomu, jak dokáže rozvířit emoce.

JACHIMO-CO?

Stranu práce vede již dva roky – po odchodu Ehuda Baraka – Šeli Jachimovičová (anglicky psáno Shelly Yachimovich, což má význam a hned uvidíte proč). Ta po soudním verdiktu ve věci Liebermana vydala prohlášení v následujícím stylu: To, že někomu není soudně prokázána

korupce, neznámá, že jeho činy nebyly neetické a korupční. Na to v listu *Jediot Achronot* reagoval známý a solidní komentátor Nachum Barnea. Reagoval ale tak, že Jachimovičovou znechtěl, ba velmi hrubě urazil. V anglickém přepisu ji tituloval Yachimo-bitch, což lze otrocky přeložit Jachimo-děvka. Je to zajímavý moment, který vypovídá jak o společenském vnímání sporných postav, tak o vulgaritě v izraelských médiích a společnosti.

Jen pro úplnost. Šeli Jachimovičová (53) oficiálně vede izraelskou opozici, je letitou členkou Strany práce i poslankyní. Působí trochu alternativně, ale to hlavně pro toho, kdo pokládá za alternativu i ježdění na kole (u jejího hesla na Wikipedii jsou dvě fotografie, obě s bicyklem). Nachum Barnea (69) je gradu-

ovaný historik, politolog a novinář. Psal pro různé noviny (jedním časem i jako dopisovatel z Washingtonu), od roku 1989 se jako kmenový autor a komentátor drží *Jediot Achronot*. Odkud se v něm vzala taková žlučovitost?

V listu *The Jerusalem Post* to rozebírá jeho parlamentní zpravodajka Lahav Harkovová, a sice

v článku s titulem „Jachimo-co?“. Vrtá jí hlavou, proč tak zkušený a seriózní novinář jako Barnea sklouzl k rýmováčce (Yachimovich/Yachimo-bitch) na úrovni základní školy.

Jachimovičová neřekla nic převratného, jen kritizovala charakter ministra zahraničí. To patří k práci šéfy opozice. Ona se k neetickému chování mezi politiky vyslovuje soustavně, takže její hodnocení Liebermana nespadlo z Měsíce. Zvláštní je, že když totéž řekl hodinu před ní Isávi Frejdž, arabský poslanec za opoziční Mecer, nikdo nereagoval. A nazval by nějaký vlivný novinář ministra financí Jaira Lapida děvčkou za to, že se navázal do ultraortodoxních politiků a Jachimovičovou označil za socialistickou extremistku?

Ne, odpovídá si sama Harkovová. I když do hebrejštiny obecně proniká vulgarita („moč mu stoupla do hlavy“, říká se o sebejistých politikcích), hlavní roli tu hraje stará klišé vůči ženám. Je načase s tímto jazykem skoncovat, apeluje Harkovová, alespoň v tisku. **ZBYNĚK PETRÁČEK**

ODPUDIVÁ POSTAVA ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Všechna česká významnější média psala o tom, že před 75 lety, v noci z 9. na 10. listopadu 1938, došlo v Německu k obrovskému pogromu, během kterého bylo vypáleno na 1200 synagog, zničeny tisíce židovských obchodů a zabito a uvězněno mnoho Židů. ■ Marián Kotleba je problémem celé slovenské politiky i společnosti, uvádí Martin M. Šimečka v Respektu.cz (11. 11.) v souvislosti s tím, že tento muž uspěl v regionálních volbách v slovenské Bánské Bystrici. „Kotleba je odpudivá postava. Chodí v mundúru připomínajícím uniformy Hlinkových gard, které organizovaly transporty Židů do Osvětimi, čímž dává najevo, že je také připraven vzít do rukou zbraň. Všichni vědí, proti komu by ji rád obrátil, neboť organizuje výhrůžné pochody do romských osad.“ ■ V nekrologu jednoho z nejvýznamnějších českých básníků Zbyňka Hejdy, který zemřel 16. listopadu, píše autor Jiří Peňás i o jeho důležité práci

ediční. Hejda připravil (mimo jiné) pro samizdat originální vzpomínky venkovského Žida Šimona Welse *U Bernátů*, které potom v roce 1993 opět vydalo nakladatelství Torst (LN, 18. 11.). ■ Společnost Empire Kosher Poultry vytvořila největší kuřecí nugetu na světě: byla určena pro výstavu *Kosherfest* v New Jersey, kde také proběhlo její oficiální měření pro Guinnessovu knihu rekordů. K usmažení více než dvacetikilového kousku musel tým šesti lidí použít obří pánev o objemu 1800 litrů. Nový rekord padl v rámci oslav 75. výročí firmy, kterou v roce 1938 založil rakouský Žid Joseph N. Katz. Ta se chlubí, že dodržuje pětikrát přísnější zásady, než jaké vyžadují inspektori ministerstva zemědělství. Nugeta tedy představuje nejen rekordní, ale zřejmě i zdravou pochoutku (100+1 ZZ, 20. 11.). ■ IN magazín (20. 11.) informuje: „Od koho je ta káva? Od Žida, nebo ze spolku?“ Slavnou repliku z české klasiky bratří Mrštíků uslyšíte v prosinci z prken Divadla Komédie. V rolích ústředního tragického páru se představí Hana Kusunjerová a Vilém Udatný. Představení režiruje Jan Novotný. ■ Ve Mšeně je nový památník věnovaný obětem holokaustu. Autorem

pamětní desky, která připomíná utrpení deseti mšenských Židů, je sochař Petr Císařovský. Náklady 56 tisíc korun hradí město z veřejné sbírky a vlastní kasy (Mělnický deník, 20. 11.). ■ I v Krumlově se najdou lidé, kteří se ve vínech opravdu vyznají, informuje Českokrumlovský deník (18. 11.). Během celého týdne mohli lidé okošťovat vína v několika restauracích a vinotékách. Včera pak Krumlov zažil i historicky první košť košer vín v synagoze. Vrcholem byla Zahradní slavnost vína v Pivovarských zahradách, kde vyhřívány obří stan skutečně doslova praskal ve švech. Košťovalo se, pilo, jedno, debatovalo. ■ Ze svých celkem pěti lásek se vyznává Vladimír Železný v Blesk magazínu (22. 11.). Ta v pořadí čtvrtá je fotografie. „Je to vlastně moje první láska. Fotografovat jsem začal ve dvanácti letech,“ říká Železný. A také tady slaví úspěchy, má za sebou desítky výstav a chystá rozsáhlou obra-

zovou publikaci. „Fotím dva okruhy témat. Je to obecná fotografie, kterou jsem shrnul kdysi ve výstavě nazvané *Můj svět*. A minimálně polovinu fotografické činnosti tvoří židovský život. Jsem v současné době mezi asi třemi fotografi, kteří se dostali nejhluběji do židovského života. To znamená, že když přijedu do mimořádně citlivých prostředí třeba ultraortodoxních Židů, tak se s nimi znám natolik, že se fotografování nebrání. A tak se dostanu do tak intimních situací židovského života, jako se dostane málokdo.“ ■ Nekonečným snahám o zpochybnění církevních restitucí se věnují všechna média. MF DNES (22. 11.) na toto téma uvádí: „Sociální demokraté by si měli přestat lhát a přiznat, že to prostě s církevními restitucemi definitivně prohráli. Jejich stížnost proti restitučnímu zákonu zamítl Ústavní soud. Zákon provázaný celkem se šestnácti dvoustrannými smlouvami prostě platí a církve ho teď mají právo nekompromisně vymáhat. V demokratickém státě přece smlouvy a zákony platí. Je načase se církvím spíše omluvit za to, že na vrácení ukradeného majetku čekaly třídvalet let.“

ljd/, ilustrace Jiří Stach

UNIE MLÁDEŽE V HARTMANICÍCH

V pátek 8. listopadu se v Horské synagoze v západočeských Hartmanicích poprvé po 75 letech konala židovská bohoslužba. Mladí lidé, sdružení v České unii židovské mládeže, tam přijeli na víkend oslavit šabat a dozvědět se více o původním česko-německo-židovském soužití na Šumavě.

V hartmanické synagoze je přivítal správce synagogy Václav Diviš. Setkání se účastnil londýnský chasidský rabín Herschel Gluck, který započal svou spolupráci s pražskou židovskou obcí již v 70. letech minulého století. S dlouhými vousy, v černém kaftanu a klobouku budil v Hartmanicích náležitou pozornost. Dohlédl, aby pravidla šabatu, pro většinu účastníků vůbec ne samozřejmá, byla náležitě respektována. Šabatovou bohoslužbu vedl kantor Daniel Vaněk, člen rady ČUŽM.

Sobotní odpoledne zaplnila série přednášek. Václav Diviš přednášel poutavě o historii hartmanických Židů, novinář Petr Brod o jazykových poměrech mezi českými Židy a místní pamětník Emil Kintzl promítal snímky ze Šumavy v meziválečné době. Popsal, jak se tu tehdy žilo a jak se tvář oblasti po druhé světové válce radikálně změnila zejména poté, co ji komunistický režim přetvořil ve vojenský újezd.

V neděli celá skupina navštívila společně s Oriyou Adlerem, který náhodou přijel právě v tomto týdnu na návštěvu z Izraele, muzeum v Dobré vodě, pojmenované po jeho zde narozenému pradědovi, předválečném rabinovi pražské Vysoké synagogy Šimonu Adlerovi.

Hartmanice se na podzim roku 1938 staly součástí nacistické třetí říše. Zdejší Židé uprchli do vnitrozemí, kde je, pokud se jim nepodařilo emigrovat, dostihla nacistická perzekuce o něco později.

Synagoga z roku 1883, zachráněná a opravená občanským sdružením Památník Hartmanice po roce 2004, dnes slouží jako památník česko-německo-židovského soužití a muzeum s expozicí rekonstrukce synagogy, výstavou fotografií zmizelých šumavských obcí a připomínkou ženského pochodu smrti, který tudy prošel na konci druhé světové války. Konají se zde také koncerty, přednášky a výukové programy pro školy.

PETRA NICHTBURGEROVÁ

ŽIDOVSKÁ OBEC PRAHA

(Maiselova 18, Praha 1, velký sál)

Chanukový běh s oslavami na Hagiboru

■ Zveme vás **1. 12.** na chanukový běh. Sraz je v 16.15 u židovského hřbitova ve Fibichově ulici, v 16.30 se můžete připojit k běžcům na Floře. V 17.00 bude na Hagiboru slavnostně zapálena chanukije, v 17.30 zazní chanukový příběh a od 18.00 začíná koncert skupiny Klec.

Program pro rodiny: 15.00 workshop sdružení Chinuch, soutěž v pečení latkesů; v 17.30 začíná loutkové divadlo. Vstupenky na běh a na košer pohoštění lze zakoupit v pokladně ŽOP a na Hagiboru (Vinohradská 159, Praha 10). Dospělí 200 Kč, děti od 3 do 15 let a senioři 70 Kč.

Chanuka pro děti

■ Oslava pro děti se koná **1. 12.** od 15.00 ve velkém sále Židovské radnice. Můžete se těšit na divadlo Feigele, klauna, malování na obličej, bublináře a spoustu veselých her a dobrot.

Chanukový koncert orchestru z Haify

■ V pondělí **2. 12.** od 17.00 zveme na chanukový koncert dechového orchestru z Yuval centra v Haifě. Koná se ve velkém sále Židovské radnice, vstup volný.

Káva o čtvrté

■ Ve středu **4. prosince** v 15.30 uvítáme na „Kávě“ paní profesorku **Blanku Říhovou**, bývalou ředitelku Mikrobiologického ústavu AV ČR, která se jako imunoložka specializuje na výzkum směřovaných léčiv v rámci terapie nádorových onemocnění. Promluví na téma: „Žena v mužském světě.“ Připravil a moderuje: Honza Neubauer.

Podvečer Ivonne Přenosilové

■ V úterý **10. prosince** od 15.00 mezi nás přijde zpěvák, imitátor a komik **Vladimír Hron**.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V PRAZE**

(Maiselova 15, Praha 1, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ **4. 12.:** *Eine Geschichte des Niedergangs? Landjuden und die Migration in die Städte in Zentraleuropa um 1900.* Druhá přednáška ze semináře k moderním židovským dějinám, jehož garantem je ŽM v Praze a Ústav soudobých dějin AV ČR. Historička Ines Koeltzsch z Masarykova ústavu AV ČR, autorka jedinečné knihy o Praze mezi válkami *Geteilte Kulturen* (vyjde v češtině v roce 2014), promluví o svém novém projektu, který se

**KULTURNÍ
POŘADY**Mark Podwal, *Chanuka*, 2003.

týká venkovských Židů v českých zemích ve středoevropském kontextu. Přednáška bude v němčině bez tlumočení, diskuse proběhne v češtině. Vstup volný.

■ **5. 12.:** *Jeruzalém, město tří náboženství: islám.* Poslední ze tří přednášek Jana Neubauera.

■ **11. 12.:** *Judaismus a sekularita.* Poslední z cyklu diskusních večerů zaměřených na setkávání judaismu s tématy moderní společnosti. O neslučitelnosti, shodách či komplementaritě sekulární a náboženské interpretace židovství budou diskutovat vrchní pražský a zemský rabin Efraim Sidon, hebraista Jan Zouplna z Orientálního ústavu a moderátor diskuse Pavel Hošek z ETF UK.

■ **12. 12.:** *Zničené židovské památky severních Čech.* Vernisáž výstavy zachycující dosud nezveřejněné fotografie a archiválii ničení a likvidace židovských památek na severu Čech. Vernisáž uvede přednáška spoluautorky výstavy Blanky Rozkošné. Vstup volný. Výstava potrvá do konce ledna 2014.

■ **16. 12.:** *Izraelský „betonismus“.* Přednáška Daniela Zisse z cyklu o židovské architektuře se tentokrát zaměří na architektonické důsledky mesiášské euforie po šestidenní válce.

■ **18. 12.:** *Pravda a lež / Filmování v ghettu Terezín 1942–1945.* Beseda o současné výstavě v Galerii Roberta Guttmanna o dvou propagandistických filmech, natočených orgány nacistické Třetí říše v ghettu Terezín (viz *Reh* 10/2013). O vzniku obou snímků a dalších osudech natočeného materiálu a jeho protagonistů pohovoří s kurátorkami výstavy Evou Struskovou z NFA a Janou Šplíchalovou z ŽMP Petrův Brod.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** **8. 12.** ve 14.00: *Lvíček Arje slaví Chanuku.* Proč má chanukový svícen osm ramen? A proč se o Chanuce jedí koblížky a bramboráky? Kdo byli Makabejci? A mnoho dalšího se dozvíte na naší nedělní dílně. Prohlídka: Španělská synagoga. Jednotné vstupné 50 Kč.

**ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ
A KULTURU ŽMP V BRNĚ**

(tř. Kpt. Jaroše 3, Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstupné na ně činí 30 Kč.

■ **Neděle 1. 12.** ve 14.00: *Chanuka.* Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let, v níž si účastníci zhotoví vlastní drejdl a následně si s ním i zahrají. K občerstvení bude připraveno sladké překvapení.

■ **3. 12.** v 17.00: *Mazal tov!* Vernisáž výstavy fotografií Jindřicha Buxbauma, která dokumentuje obřad tradiční židovské svatby v ukrajinském Kyjevě. Vstup volný. Výstava je přístupná do konce prosince.

■ **9. 12.:** *Kořeny ženské spirituality.* Hebraistka, kulturoložka a správkyně turnovské synagogy Terezie Dubinová, autorka stejnojmenné knihy, se ve své přednášce zaměří především na málo známé skutečnosti o období uctívání ženské polarity před nástupem židokřesťanského patriarchálního systému.

■ **10. 12.:** *Setkání s principálem divadla Ungelt.* O začátcích, repertoáru i budoucích plánech pražského divadla Ungelt bude s Milanem Heinem, zakladatelem tohoto divadla, rozmlouvat Erika Bezdíčková.

■ **12. 12.:** *Období „úředního antisemitismu“ (do r. 1848).* Další z cyklu přednášek Mgr. Pavla Kocmana se věnuje proměnám židovského osídlení pod vlivem císařských nařízení z roku 1726 a pozdějších josefínských reforem, které zásadním způsobem přispěly k rozvoji haskaly – židovského osvícenství – v českých zemích.

■ **17. 12.:** *Delegitimace Státu Izrael.* Výzvy k odstranění židovského státu přicházejí nejen ze strany krajně pravicových organizací, ale i těch radikálně levicových a islamistických. Přednáška Mgr. Jána Kapušňáka, absolventa Katedry politologie Fakulty sociálních studií MU v Brně.

**ŽIDOVSKÉ KOMUNITY
NA SUŠICKU**

■ Západočeské muzeum v Plzni vás srdečně zve na další zastavení putovní výstavy Židovské komunity na Sušicku. Je přístupná do 17. ledna 2014 v sušické galerii Sirkus a poprvé od roku 1964 zde budou veřejnosti představeny také desky Desatera, které před demolicí budovy zdobily sušickou Novou synagogou.

LAUDEROVY ŠKOLY V PRAZE

■ **Creating Together – Světový den židovského studia:** Dne 17. listopadu se Lauderovy školy opět připojily ke Světovému dni židovského studia. Letošním tématem bylo *Creating Together* (Společně tvořit).

■ **Mediální výchova jako samostatný předmět:** Na Lauderových školách se již několik let vyučuje předmět mediální výchova, jehož cílem je pomoci žákům porozumět mediálnímu sdělení, ověřovat si fakta a hledat, k jakému záměru text slouží.

■ **Srdečně vás zveme na Den otevřených dveří** na základní škole a gymnáziu LŠ. Koná se **8. ledna 2014**.

PŘEDNÁŠKA A. B. JEHOŠUY

■ Dne **3. 12.** od 10.50 do 12.25 se v místnosti č. 215 v hlavní budově FF UK (náměstí Jana Palacha 2, Praha 1) koná přednáška předního izraelského spisovatele A. B. Jehošuy, který zde uvede český překlad svého románu *Cesta na konec tisíciletí*. Přednáška a následná diskuse proběhnou v angličtině.

SEMINÁŘ O NÁSILÍ

■ In Iustitia, o. s., vás srdečně zve na setkání na téma: Násilí z nenávisti a role aktivního svědka v židovské komunitě, které se koná v úterý **17. prosince ve 14.00** ve 3. patře Židovské radnice (Maiselova 18, Praha 1).

Dozvíte se: co je to násilí z nenávisti, jak vypadá a jak ho poznáte; jakou pomoc je možné využít v případě napadení a jak v takové situaci postupovat, včetně řešení soudní cestou; jak vy a lidé kolem vás mohou pomoci sobě a jiným napadeným; jaké útoky na židovskou komunitu byly zaznamenány v roce 2012; co je tzv. efekt přihlížejícího, jak se projevuje a jak ovlivňuje roli svědků i pocity obětí incidentů; jak můžete posílit aktivní postoj svůj i své komunity.

O problému budou hovořit právnička K. Kalibová a koordinátorka vzdělávání Š. Kadlecová. Bude připraveno malé občerstvení.

Účast je zdarma, projekt finančně podpořilo Velvyslanectví USA v Praze. *kk, šk*

BAZAR KKL-JNF

■ Keren kajemet leJisrael si vás dovoluje pozvat na tradiční a oblíbený bazar upotřebených oděvů ze ŽO ve Frankfurtu nad Mohanem. Koná se v klubu Gešer v Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1) **od pondělí do čtvrtka od 11 do 18 hodin**, potvrá do **19. 12.** Výtěžek akce bude věnován na výsadbu stromků v Českém lese v Izraeli. *zv*

KULTURNÍ PROGRAM HAGIBOR

■ 2. 12. ve 14.00: *Koncert IWAP* – Sbor organizace mezinárodních žen v Praze.

■ 8. 12. v 15.30: *Mišpacha* – židovské písně. Sbor řídí Ester Divecká.

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

PŘEDPLATNÉ ROŠ CHODEŠ 2014

Vážení a milí čtenáři,
děkujeme Vám za to, že jste během roku 2013 odebírali časopis *Roš chodeš*, a doufáme, že Vás jeho obsah zaujal. Budeme velmi rádi, pokud Váš zájem o tento měsíčník bude pokračovat i v roce příštím.

■ Časopis si můžete předplatit dvěma způsoby: v „klasické“ papírové podobě nebo v podobě elektronické.

■ Roční předplatné „klasického“ časopisu (zasílaného v neprůhledných obálkách) po ČR stojí 400 Kč, elektronického 240 Kč. Svou platbu zasílejte laskavě na účet Federace židovských obcí v ČR: **č. ú.: 03003-1936511339/0800** u České spořitelny a. s., variabilní symbol: **122014**, údaj příkazce: **jméno a příjmení předplatitele**.

■ Roční předplatné do zahraničí stojí 1000 Kč, do Evropy 750 Kč, elektronicky v PDF 240 Kč. Pro úhradu ekvivalentu částky v USD a EUR je číslo účtu stejné jako pro Kč (viz výše), další potřebné údaje jsou: **IBAN CZ14 0800 0300 3119 3651 1339; BIC GIBACZPX** u České spořitelny a. s., variabilní symbol: **122014**, údaj příkazce: **jméno a příjmení předplatitele**. Při převodu částky ze zahraničí uhradte, prosíme, i bankovní poplatky.

■ Pokud nemůžete použít bankovní spojení, zašlete příslušnou částku v bankovkách doporučeným dopisem nebo složenkou typu C, kterou Vám rádi zašleme, na adresu redakce. Pokud budete platit osobně v Židovské radnici (Maiselova 18, Praha 1), tak v pokladně Federace židovských obcí v ČR, 2. patro.

■ Nové předplatitele prosíme, aby své objednávky zasílali do redakce *Roš chodeš*, Izraelská 1, 130 00 Praha 3, ČR, e-mail: roschodes@sefer.cz. Do objednávky uveďte jméno, poštovní adresu a u elektronického zasílání též e-mail.

■ Na tyto bankovní účty lze též uhradit platbu za židovský kalendář *Luach* (variabilní symbol: 5774) a *Židovskou ročenku* (variabilní symbol: 2013-14).

■ Veškeré dotazy rádi zodpovíme na e-mailu roschodes@sefer.cz nebo tel. číslech 226 235 217-8 nebo 605 319 468

■ 15. 12. v 15.00: *Šarbilach* – hudební odpoledne s orchestrem Jaromíra Vogela.

■ 18. 12. v 10.30: *Klavírní matiné* – skladby klasiků uvádí a hraje prof. Ivan Kláněský.

■ 18. 12. ve 14.30: Vernisáž výstavy obrazů ke 100. narozeninám MUDr. G. Singera.

AD: CHMURNÉ VÝROČÍ (RCH 11/2013)

V minulém čísle věstníku *Roš chodeš* vyšel článek Arno Paříka *Chmurné výročí* o likvidaci žižkovského hřbitova. V článku byla mj. citována slova ze vzpomínek architekta Václava Aulického: „*Židovský rabín ty náhrobky, kvalitní, z černého sienitu, prodal. Pak byly nařezány a byla s nimi vydlážděna přší zóna Na Příkopech. Je to ten šedý pás uprostřed. Jsou otočené písmeny dolů, aby to neprovokovalo,*“ *tvrdí architekt.*

Slova architekta Aulického je třeba uvést na pravou míru. V oně době (1984–1991) jsem byl jediným rabínem v ČSSR i rabínem pražské ŽNO. Já jsem ale nikdy tyto ani žádné jiné náhrobky neprodal. Z titulu své funkce rabín neměl právo zasahovat do ekonomických záležitostí židovských náboženských obcí. Takové právo měli pouze předsedové ŽNO, případně, s jejich souhlasem, tajemníci ŽNO.

Zúčastnil jsem se jednání mezi ŽNO a SPVC NV HLMP a SPVC MK ČSR ve věci stavby žižkovského vysílače na místě Mahlerových sadů (Fibichova ulice). Jednalo se o vládu sledovanou stavbu. Bylo dohodnuto, že nejdříve těžká mechanizace odstraní dvoumetrovou vrstvu zeminy, která byla koncem 50. let navržena nad položenými náhrobky. Náhrobky se odsunou na vedlejší místo a bude se pokračovat v odkrývání zeminy. Jakmile se narazí na hroby, zastaví se používání těžké mechanizace a zemina se bude odstraňovat pouze ručně nebo malými bagry. Odkryté kosterní pozůstatky se budou ručně sbírat a ukládat do dřevěných rakví. Tyto pak budou pietně uloženy na Novém židovském hřbitově (u stanice metra Želivského). Při sbírání kosterních pozůstatků a jejich ukládání do rakví byli na místě stavby přítomni naši dozorcí z řad členů pražské ŽNO. Jednalo se o pána vrch. kantora Viktora Feuerlichta, pány Wetzlera, Krásu, Erdöse, Jucoviče a další, jejichž jména si již nepamatuji. Také já jsem asi třikrát dozoroval na staveništi a ukládal pozůstatky zemřelých do rakví. Z odkrytých náhrobních kamenů měla být na zachovalé části žižkovského hřbitova postavena památná mohyla. Pokud se tam dělo něco jiného, včetně výše uvedeného prodeje náhrobků, tak to bylo bez mého vědomí a jednalo se ze strany státních orgánů o porušení dohody. *Daniel Mayer*

ŽNO BRATISLAVA

V **decembri** blahoželáme našim členom: pani Alica Bíliková – 89 rokov; pani Helena Borská – 86 rokov; pani Katarína Engelová – 65 rokov; pán Henrich Fundárek – 85 rokov; pán Dr. Pavel Gross – 78 rokov; pani PhMr. Oľga Horská-Hadrabová – 78 rokov; pani Matilda Hrabovecká – 89 rokov; pán Pavel Just – 73 rokov; pán Viliam Kamenický – 96 rokov; pani Marie Kannová – 93 rokov; pán Juraj Kohlmann – 75 rokov; pani Ing. Eva Mosnáková – 84 rokov; pán Ing. Peter Redlich – 71 rokov; pán Juraj Salner – 70 rokov; pani Jana Sliuková – 87 rokov; pani Eva Švigutová – 70 rokov; pani Herta Vyšná – 83 rokov; pán David Weiss – 65 rokov, a pani Otilia Winterová – 98 rokov. Dodatočne gratulujeme pani Alžbete Schickovej, ktorá v novembri oslávila 86 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

Srdečne blahoželáme našim členom, ktorí v mesiaci **december** slávia sviatok svojich narodenín: pani Alica Fruhwaldová, nar. 11.12. – 66 rokov; pán Dušan Rybár, nar. 19.12. – 68 rokov, a pani Zuzana Turčanová, nar. 5.12. – 50 rokov.

Ad mea veesrim šana!

ŽO BRNO

V **prosinci** oslavujú narodeniny tito členové našej obce: pan Jiří Berger, nar. 22.12. – 69 let; pani Alžběta Bláhová, nar. 11.12. – 83 let; pan Petr Bureš, nar. 14.12. – 36 let; pan Dmitrij Flajšmann, nar. 22.12. – 69 let; pani Olga Flasarová, nar. 16.12. – 60 let; pani Růžena Fuchsová, nar. 11.12. – 90 let; pani Eugenia Kuznetcova, nar. 22.12. – 26 let; pan Marek Ohad Müller, nar. 20.12. – 38 let; pani Tatjana Pelíšková, nar. 24.12. – 58 let; pan Pavel Pisk, nar. 7.12. – 47 let; pani Magdalena Shira Strachová, nar. 14.12. – 39 let, a pan Hanuš Veselý, nar. 4.12. – 89 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO DĚČÍN

V **prosinci** oslavujú narodeniny tito naši členové: pan Viktor Schwarcz, nar. 29.12. – 91 let; pan Tomáš Bergman, nar. 30.12. – 60 let; pan Otto Grosz, nar. 27.12. – 77 let, a pani Eliška Sommerová, nar. 18.12. – 29 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO KARLOVY VARY

V **prosinci** oslaví své narodeniny: pan Pavel Horák, nar. 13.12. – 57 let; pan Ladislav Gendáš, nar. 16.12. – 67 let, a pani Magda Horetzká, nar. 18.12. – 91 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽNO KOŠICE

V **decembri** oslavujú: pani MUDr. Juliana Filová, nar. 13.12. – 77 rokov; pani MUDr. Zuzana Hauserová, nar. 10.12. – 66 rokov; pán

ZPRÁVY Z OBCÍ

Michal Klein, nar. 6.12. – 76 rokov; pani Eliševa Landauová, nar. 21.12. – 89 rokov; pán Alexander Mittelmann, nar. 5.12. – 61 rokov; pani Eleonóra Quittová, nar. 26.12. – 98 rokov, a pani Edita Šalomonová, nar. 4.12. – 90 rokov. Naším členom blahoželáme a prajeme všetko najlepšie. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **prosinci** oslaví narodeniny tito naši členové: pani Sára Pošmourná, nar. 13.12. – 22 let, a pan Jan Hrdlička, nar. 26.12. – 41 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OLOMOUC

V **prosinci** oslaví jubileum naši členové: pan Martin Cvrkál, nar. 27.12. – 40 let; pan Miroslav Dostál, nar. 25.12. – 57 let; slečna Renata Gregorová, nar. 24.12. – 44 let; pan MUDr. Oto Košta, nar. 14.12. – 57 let; pani Edita Šťastná, nar. 26.12. – 89 let; pani Doc. PhDr. Lucy Topolská, nar. 31.12. – 80 let; pani Alžběta Večeřová, nar. 19.12. – 83 let; pan Roman Majer, nar. 28.12. – 35 let, a pan Petr Kubalek, 7.12. – 75 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO OSTRAVA

V **prosinci** blahopřejeme: pan Jindřich Markovič, nar. 8.12. – 66 let; pan Alfréd Synek, nar. 11.12. – 88 let; pani Helena Jüngerová, nar. 26.12. – 67 let, a pan Vladimír Weiss, nar. 30.12. – 67 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **prosinci** oslaví narodeniny: pan Petr Uhel, nar. 8.12. – 37 let; pani Hana Herzová, nar. 13.12. – 64 let, a pani Eva Šašková, nar. 23.12. – 62 let. Naším jubilantům přejeme hodně zdraví, štěstí a osobní spokojenosti.

Ad mea veesrim šana!

ŽO PRAHA

V **prosinci** oslavujú narodeniny: pani Raissa Biller, nar. 24.12. – 83 let; pani Jitka Flusserová, nar. 4.12. – 91 let; pani Regina Froňková, nar. 30.12. – 91 let; pan Artúr Grünzweig, nar. 10.12. – 88 let; pani Filipína Herrlichová, nar. 11.12. – 89 let; pani Jarmila Horalová, nar. 27.12. – 97 let; pani Alice Horská, nar. 15.12. –

87 let; pan Eric Hubscher, nar. 11.12. – 93 let; pani Edita Kosinová, nar. 16.12. – 92 let; Juraj Lukáč, nar. 15.12. – 86 let; pani Evelína Mero-ová, nar. 25.12. – 83 let; pani Markéta Nováková, nar. 5.12. – 91 let; pani Helena Oesterreichero-ová, nar. 23.12. – 88 let; pani Zuzka Podmelová, nar. 10.12. – 92 let; pan Miloš Povondra, nar. 9.12. – 89 let; pani Helena Sofrová, nar. 20.12. – 84 let; pan Otto Stern, nar. 19.12. – 87 let; pan Emil Svátek, nar. 15.12. – 87 let, a pan Oldřich Vinař, nar. 9.12. – 88 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Se smutkem oznamujeme, že dne 17. 11. zemřel ve věku 70 let pan Tomáš Pěkný, dlouholetý redaktor tohoto časopisu.

Zichrono livracha.

ŽNO PREŠOV

V mesiaci **december** sa životného jubilea dožívajú títo členovia: pani Edita Eckhausová, nar. 26.12. – 94 rokov; pán Eugen Rochlitz, nar. 22.12. – 89 rokov; pani JUDr. Soňa Goldenbergová, nar. 10.12. – 69 rokov; pán Ján Fränkl, nar. 17.12. – 68 rokov; pán Bernard Lichtig, nar. 14.12. – 66 rokov; pani MUDr. Zuzana Červeňáková, nar. 28.12. – 58 rokov; pán Mgr. Peter Čentík, nar. 12.12. – 53 rokov, a pán Marcel Izrael, nar. 28.12. – 36 rokov. Prajeme im veľa zdravia a životného elánu.

Ad mea veesrim šana!

Úmrtí:

So zármutkom oznamujeme, že 17. 10. zomrel vo veku nedožitých 88 rokov dlhoročný člen našej obce MUDr. Juraj Fabián. Bol pochovaný na neologickom cintoríne v Prešove.

Zichrono livracha.

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V mesiaci **november** mal narodeniny pán MUDr. Július Lukáč, nar. 2.11. – 76 rokov.

V mesiaci **december** slávia narodeniny: pani Eva Róthová, nar. 13.12. – 72 rokov; pán MUDr. Dušan Rybár, nar. 18.12. – 68 rokov, a slečna Eva Tömösváryová, nar. 23.12. – 33 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **prosinci** oslavujú narodeniny: pani Anna Birková, nar. 2.12. – 51 let; pan Jiří Merta, nar. 4.12. – 20 let; pan František Váňa, nar. 27.12. – 40 let; pani Alice Sikytová, nar. 5.12. – 49 let; pani Sonja Kračmerová, nar. 1.12. – 88 let, a pani Renata Drechslerová, nar. 11.12. – 82 let.

Ad mea veesrim šana!

ŽO ÚSTÍ NAD LABEM

V mesiaci **prosinci** oslaví narodeniny pani Mgr. Liana Novotná, pani Alena Borská, pani Helena Klimentová, pani Veronika Re- chová a pani Jitka Meserszmidová. Všem jmenovaným přeje celá obec hodně zdraví a dobrou pohodu.

Ad mea veesrim šana!

DOHODA S ÍRÁNEM JAKO MNICHOV

K mnichovské dohodě přirovnal místopředseda izraelského parlamentu Moše Feiglín ujednání, které na sklonku listopadu domluvili představitelé světových mocností s Íránem. V rámci ní Írán slíbil omezit svůj jaderný program, zastavit obohacování uranu nad 5% hranici, neutralizovat veškeré zásoby uranu, které tuto hranici překračují, umožnit rozsáhlé a pravidelné kontroly jaderných zařízení a zastavit spouštění jaderného reaktoru v Araku. Výměnou za to nebudou zaváděny nové protiiránské sankce a zmírní se sankce současné.

Zmíněná dohoda je dočasná – platí půl roku, poté se znovu zhodnotí. Zatímco prezident Obama a představitelé Francie, Británie, Ruska, Číny a Německa jsou plni optimismu, Izrael považuje dohodu za riskantní a bezohlednou jak pro židovský stát, tak pro celý svět.

NA POČEST EVANGELICKÉHO PASTORA

Ústřední rada německých Židů se rozhodla ocenit evangelického pastora, který bránil právo Židů na rituální obřizku. Prezident rady evangelické církve v Německu Nikolaus Schneider se loni ozval proti rozhodnutí kolínského soudu zakázat obřizku, pokud je prováděna z jiného než lékařského důvodu. Řekl, že jej takový „útok na židovskou identitu s ohledem na německou historii a Židy“ velmi pobouřil. Schneider obdržel v listopadu v Berlíně Cenu Lea Baecka.

KENNEDYHO PAMÁTNÍK V JERUZALÉMĚ

U příležitosti padesátého výročí zavraždění prezidenta J. F. Kennedyho připomněla izraelská média, že Kennedy má v Jeruzalémě svůj památník. Je umístěn 11 km od centra města na nejvyšším z kopců obklopujících Jeruzalém. Připomíná uříznutý kmen stromu, který podírá jednapadesát sloupů (počet amerických států); uvnitř je umístěna bronzová busta zemřelého prezidenta a věčný oheň. Památník byl odhalen roku 1966.

ZEMŘEL LOU REED

Úmrtím amerického rockera Lou Reeda (zemřel 27. října ve věku 71 let), který jako přítel Václava Havla několikrát zavítal i do Prahy, se zabývala též židovská a izraelská média. Připomněla Reedovy židovské kořeny i fakt, že v 60. letech studoval na Syracuse Univerzity, mj. u básníka Delmora Schwartze, a že obdivoval verše Allena Ginsberga. Týdeník

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Lou Reed. Foto Ondřej Němec, New York 2006.

The Jewish Week otiskl vzpomínku Michaela Dorfa na to, jak spolu s Reedem a dalšími hudebníky a umělci slavili v New Yorku sedery, při nichž slavný muzikant představoval „učeného syna“. L. Reed také několikrát hrál v Izraeli, naposledy roku 2008 v Tel Avivu. Izraelští vědci na počest člena legendární skupiny Velvet Underground pojmenovali loni pavouka: *Loureedia* je druh, jenž žije pod zemí a má krásně sametový povrch těla.

UKRYTÉ OBRAZY

Jak uvádí Židovský tiskový a informační servis (www.ztis.cz), v březnu roku 2012 bylo v mnichovském bytě Cornelia Gurlitta podezřelého z daňových úniků objeveno více než 1400 uměleckých děl, z nichž část s největší pravděpodobností zkonfiskovali za druhé světové války nacisté Židům. Mezi obrazy jsou například díla Pabla Picassa, Marca Chagalla, Henriho Matisse, Otty Dixe

a Maxe Liebermanna. Celková hodnota sbírky se odhaduje na 1,35 miliardy dolarů. Gurlitt uvedl, že chtěl zachovat sbírku svého zesnulého otce Hildebranda Gurlitta, obchodníka s uměním, jehož nacisté pověřili, aby prodával umělecká díla, kterých se chtěl režim Adolfa Hitlera zbavit, neboť je považoval za „zvrhlá“.

PRO VLAST..

V listopadu se chorvatské fotbalové mužstvo výhrou 2:0 nad Islandem kvalifikovalo na mistrovství světa v Brazílii. Zápas se konal v Záhřebu a výhru zkalil pokřik chorvatského obránce Josipa Šimuniće. Po zápase několikrát zvolal „Za dom!“ (Pro vlast), na což fanoušci odpovídali „Spremn!“ (Připraveni).

Stejný pozdrav přitom používali nacističtí ustašovci, za jejichž vlády putovaly do koncentračních táborů desítky tisíc Židů, Srbů a dalších národností. Šimuniće čeká za užití sloganu disciplinární trest. Chorvatští fanoušci toto heslo doprovázejí často i nacistickým pozdravem.

DÁMA V BYTĚ ČÍSLO 6

Dokument s názvem *Dáma v bytě č. 6: Hudba mi zachránila život*, který představuje osudy nejstarší žijící pamětnice přeživší šoa, postoupil do užšího výběru osmi filmů, z nichž americká filmová akademie vybere pět nominovaných na Oscara v kategorii „nejlepší krátký dokumentární film“. Hrdinkou filmu, jež natočil oscarový režisér Malcolm Clarke, je původně česká Židovka, klavíristka Alice Herzová-Sommerová, která 26. listopadu tohoto roku oslavila sto deset let. (am)

רוש חודש ירחון חדש ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, telefon/fax 226 235 217(8), e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Tomáš Pěkný, Alice Marxová, (šéfredaktorka). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Česká pošta a. s. Objednávky na bezplatné infolince České pošty 800 300 302 nebo 954 302 007(16), písemně na adrese: Česká pošta, s. p. oddělení periodického tisku Olšanská 38/9 225 99 Praha 3, e-mail: postabo.prstc@cpost.cz. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s. r. o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20, 30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 29. 11. 2013.

Cena 20 Kč (0,90 €)